

slovenské dotyky

ročník XVI číslo 3 marec 2011

cena: 18 Kč/0,6 €

Sčítajme sa

(str. 4)

Moskva a Slováci

(str. 18-19)

Hudecov ázijský

mrakodrap (str. 20-21)

Za Vladimírom

Kompánkom (str. 24)

*Pavol
Hammel*
na štarte

Slovensko-slovenský dialóg... sa zadržhol?

Vladimír Skalský

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí je vlastne aj dieťaťom krajanov. Menovite Svetového združenia Slovákov v zahraničí, ktoré veľmi presadzovalo a napokon presadilo vznik tohto úradu ako inštitúcie, ktorá by mala koordinovať politiku Slovenska v tejto oblasti. Vráťane legislatívy, osvedčení zahraničného Slováka či grantového systému. Máme aj zmluvu o spolupráci, veď je to aj podľa názvu úrad pre nás - teraz to však trochu vyzerá, že je to Úrad proti Slovákom žijúcim v zahraničí. Do funkcie predsedu úradu bol totiž menovaný človek, vedúci výrazné spory so Slovákmí v zahraničí.

Svetové združenie Slovákov v zahraničí ako strešná organizácia slovenského sveta reagovalo tým, že

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOLINY

požiadalo vládu SR, aby zmenila svoje rozhodnutie o menovaní Milana Vetráka za predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V liste, schválenom výkonným výborom, uviedlo, že si je plne vedomé a bezo zvyšku rešpektuje, že personálne otázky sú v tomto smere v kompetencii vlády SR, avšak proti menovaniu Milana Vetráka musí veľmi dôrazne protestovať.

Milan Vetrák, hoci nie je v zmysle zákona Slovákom v zahraničí, snažil sa vyvíjať aktivity aj v Svetovom združení Slovákov v zahraničí. Tie vyvrcholili bezprecedentným ohováraním združenia a porušovaním jeho stanov a celým radom sporov, vrátane súdnych. Milanovi Vetrákovi bol na návrh viacerých členských organizácií na čele so Slovenskou ligou v Amerike mimoriadne jednoznačným spôsobom Generálnou radou, za účasti najvyšších zástupcov slovenského sveta, zastavený výkon členských práv. Generálna rada SZSZ súčasne navrhla jeho vylúčenie. SZSZ zastrešuje prakticky všetky významnejšie slovenské spolky v zahraničí, je ich viac než sto spolkov v 24 krajinách sveta, so svojou celkovo polmilionovou členskou základňou je hlavným - i zmluvným partnerom Úradu. Vo vedení SZSZ sa angažujú rozhodujúce osobnosti slovenského zahraničia.

Menovanie človeka v takých sporoch s rozhodujúcou inštitúciou slovenského sveta môže vyzeráť ako menovanie capa záhradníkom. Vláda však rozhodla na základe nepravdivých a neúplných informácií. Milan Vetrák totiž tieto dôležité skutočnosti vo svo-

jom životopise zamlčal, napriek tomu, že predstavujú zjavný konflikt záujmov, v iných veciach dokonca otvorene klamal.

Svetové združenie Slovákov v zahraničí pohrozilo, že prehodnotí dlhoročnú zmluvu o spolupráci s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a bude bojkotovať všetky jeho aktivity. Obáva sa aj šikany pri grantových konaniach smerom k Svetovému združeniu Slovákov v zahraničí i organizáciám, spojeným s členmi orgánov tejto najreprezentatívnejšej organizácie slovenského sveta. Združenie uviedlo, že jeho členom je veľmi ľúto, že vláda SR takto, zrejme nechcene, z nedostatku informácií spôsobila najväčší spor medzi orgánmi SR a Slovákmí v zahraničí od vzniku samostatnej Slovenskej republiky.

Krátko nato novovymenovaný predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí prehral súdny spor so združením. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR potvrdilo argumenty SZSZ, že Milan Vetrák neodôvodnene a šikanózne poškodzoval krajskú organizáciu.

Milan Vetrák podal na svetové združenie žalobu „proti nečinnosti orgánu verejnej správy“ so zdôvodnením, že Revízna a zmierovacia komisia Svetového združenia Slovákov v zahraničí podľa neho nevydala v rozpore so svojimi povinnosťami v lehote 6 mesiacov rozhodnutie vo veci jeho podnetov. Najvyšší súd sa stotožnil s argumentmi SZSZ, ktoré uviedlo, že žalobu považuje za šikanóznú a nedôvodnú. Svetové združenie Slovákov v zahraničí nie je orgánom verejnej správy, ale občianskym združením, na ktoré žiadny výkon verejnej správy nebol delegovaný. Revízna a zmierovacia komisia navyše konala a vo svojej správe konštatovala, že k žiadnemu pochybeniu zo strany orgánov SZSZ nedošlo, naopak vyzvala Milana Vetráka, aby upustil od poškodzovania, v tom čase ešte, vlastnej organizácie. Súd tiež konštatuje, že Milan Vetrák v súčasnosti nie je ani aktívne legitimovaný na to, aby sa mohol domáhať uplatňovania svojich členských práv. Generálna rada SZSZ mu ich totiž pozastavila do najbližšieho Valného zhromaždenia a navrhla jeho vylúčenie z dôvodu závažného porušenia Stanov SZSZ, konkrétne poškodzovaním dobrého mena a záujmov SZSZ a nerešpektovaním rozhodnutí jeho volených orgánov SZSZ. Milan Vetrák po svojom menovaní uviedol, že vystúpi zo SZSZ a stiahne žaloby, dosiaľ však SZSZ nemá doklady o tom, že by tak urobil.

Milan Vetrák poukazuje na to, že niektoré organizácie Slovákov v zahraničí ho aj podporili. Má to dokladať list Slovenského centra v Londýne. Jeho autorom však nie je Slováč žijúci v zahraničí, ale projektový manažér Bratislavského samosprávneho kraja Martin Hakel. Podobne ako to v minulosti robil jeho priateľ Milan Vetrák, vydáva sa za Slováka žijúceho v zahraničí napriek dlhodobému životu na Slovensku a získava týmto spôsobom finančné prostriedky určené pre krajanov. V liste uvádza 51 ďalších spolkov, ktoré sa k jeho vyhláseniu údajne pripojili, viaceré z nich sa však k tomu nehlásia. Pri náhodnom preverovaní

sa ukázalo, že napríklad Matica slovenská v Rijeke alebo Krajský spolok Slovákov v Sýrii len zagratulovali k zvoleniu, čo je zdvorilostné gesto, napriek tomu sa ocitli na zozname. Podobne Matica slovenská v Srbsku, najväčší z údajne podpísaných spolkov, list podľa svojej predsedníčky neprerokovala. Podpisy pod výzvou navyše požadoval priamo Milan Vetrák, a to aj s odvolávaním sa na takúto požiadavku zo strany Úradu vlády SR. Milan Vetrák na portáli Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí hrubo klame, keď tvrdí, že ho podporilo viac než 50 členských organizácií SZSZ. V skutočnosti je toto číslo prinajmenšom dvaaplnásobne nadhodnotené, nehladiac na krajne sporný charakter tejto „podpory“.

Autor tohto úvodníka sa ako predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí dôrazne ohradil proti ohováračskej kampani, ktorú nové vedenie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí spustilo. Nezostáva, než sa brániť aj podaním trestného oznámenia.

Zostávajú teda otázky. Je vari cieľom takéhoto menovania rozdeliť slovenský svet a rozbiť, čo sa podarilo vybudovať? Verím, že nie. Podariť sa obnoviť zadržnutý dialóg? V záujme dvoch miliónov Slovákov v zahraničí, ale aj Slovenska, by sa nášť rozhodne malo a garantovať by také riešenie mala premiérka. Dúfajme, že v ďalších číslach prinesieme šťastné rozuzlenie otázok...

AKO VYZDOBIŤ KLUB

V posledných číslach nášho časopisu určite pozorní čitatelia Slovenských dotykov zaregistrovali niekoľko článkov ohľadne otvorenia Slovensko-českého ART klubu, ktorý má svoje sídlo v pražských Holešovicach. Pripravili sme v tomto veľmi útulnom prostredí už niekoľko priateľských večerov, na ktorých boli prítomní nielen Česká televízia, ale aj režisér Juraj Herz či spevák Pavol Hammel. Snažili sme sa klub zútlulniť, ako len to bolo v našich silách a podarilo sa to aj vďaka galeristke Jiřinke Diváckej, ktorá zapožičala do klubu takmer štyridsiatkou obrazov významných slovenských výtvarníkov...

Predsa len nám však v klube stále niečo chýba. Snažili sme sa zohnať čo najviac slovenských artefaktov - keramiky, figúrok a inej výzdoby, ktoré by už na prvé vkročenie, na prvý pohľad jasne hovorili o tom, že sa v tomto klube schádzajú najmä Slováci a priaznivci slovensko-českých vzťahov. Jedným slovom, ak máte doma zbytočne v skrinách zatvorené nejaké slovenské remeselné výrobky, budeme veľmi radi, ak ich klubu buď darujete alebo prepožičiate na jeho stálu či dočasnú výzdobu. Veríme totiž, že klub bude nielen náš, ale aj vás všetkých, ktorí sa máte chuť stretnúť s priateľmi, ako aj so známymi osobnosťami, ktoré svojim rozprávaním či umením dokážu spríjemniť a spomaliť každodenný beh životom. Preto chceme, aby klub lahodil nielen sluchu, ale aj oku každého návštevníka. A aby som nezabudla - už vopred ďakujeme...

Naďa Vokúšová

Stiesnení Slováci

Na Slovensku žije takmer 40 percent obyvateľov v preludnených bytových jednotkách alebo rodinných domoch. Toto číslo je viac než dvojnásobkom priemeru Európskej únie, vyplýva zo zverejnených štatistík Eurostatu ohľadne bývania. Obydlím s nedostatočným priestorom sa podľa definície Eurostatu rozumie to, keď napríklad osoba staršia ako 18 rokov alebo partnerská dvojica nemá k dispozícii vlastnú izbu, prípadne v jednej miestnosti žijú viac než dve deti do 12 rokov, ale aj viac než dve osoby (12-17 rokov) rovnakého pohlavia. Až 39,7 percenta obyvateľov Slovenska býva v stiesnených priestoroch a všeobecne sa tak SR zaradila medzi nové členské krajiny, preukazujúce oveľa horšie výsledky ako pôvodná európska pätnásťka. Európskymi „extrémami“ sú Lotyšsko, Maďarsko a Rumunsko, vo všetkých troch prípadoch viac než polovica populácie žije v príliš malých bytoch. Štatistika, ktorá si všimla čísla z roku 2009, sledovala aj

jasnosť a vlhkosť obývacích jednotiek, v oboch ukazovateľoch „sa sťažovalo“ na nevyhovujúce podmienky menej Slovákov, než je európsky priemer. Zaujímavosťou je, že až 42,5 percenta Rumunov nemá ako súčasť obývaného bytového priestoru splachovací záchod a takmer rovnaká časť populácie (41,2 percenta) nemá ani sprchovací kút alebo vaňu. Drvivá väčšina zvyšných členských krajín v týchto parametroch nedosahuje ani päť percent populácie (Slovensko 1,1 a 0,3 percenta).

Memorandum Rómov

Podpisom pod Memorandum Rómov Slovenska v Bratislave vyjadrilo svoj názor niekoľko zástupcov rómskych komunít z rôznych kútov Slovenska. V dokumente upozorňujú na zhoršujúci sa stav rómskych komunít a apelujú na vládu SR, aby okamžite začala konať, aspoň v intenciiach toho, čo si predsavzala v programovom vyhlásení. Kritizujú aj nečinnosť splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity Miroslava Polláka pri presadzovaní práv

a záujmov Rómov. Podľa memoranda ako Neróm nevyvíja dostatočné úsilie na to, aby zabránil vláde v zanedbávaní záujmov Rómov. Preto si podľa hovorca iniciatívy Radoslava Ščuka myslia, že splnomocnencom by mal byť Róm. Iniciatíva tiež vyzýva vládu, aby otvorene informovala verejnosť o realizácii projektov v rámci Lokálnych stratégií komplexného prístupu a o skutočnej situácii s vyčlenením 200 miliónov eur na jednotlivých rezortoch. „Táto alokácia je istou pýchou Slovenska medzi krajinami Európskej únie, problémom je, že tieto peniaze boli ohlásené už pred niekoľkými rokmi, no ešte nezačali tiecť do obcí,“ skonštatoval Ščuka. Situácia v rómskych osadách sa podľa iniciátorov memoranda neustále zhoršuje, opatrenia, o ktorých sa hovorí, sú len represívne a neustále narastajú protirómske nálady. V reakcii na zámer vlády poskytovať poberateľom dávok v hmotnej núdzi múku a cestoviny zadarmo Ščuka uviedol, že ide o ďalšie nesystémové riešenie.

Prezident podpísal zákony

Prezident Ivan Gašparovič podpísal novelu zákona o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja. Novela z dielne ministra školstva Eugena Jurzycu upravuje proces poskytovania dotácií ministerstvom školstva ako ústredným orgánom s celoslovenskou pôsobnosťou pre vedu a techniku. Uzákonnili sa ňou kroky a pravidlá pre manažovanie jednotlivých etáp procesu poskytovania dotácií a spôsobu ich kontroly. Gašparovič podpísal aj novelu zákona o archívoch a registratúrach. Ministerstvo vnútra upozorňuje, že vytvorenie podmienok na implementáciu elektronického spracovania agend, ako aj celý eGovernment, sú de facto nerealizovateľné bez správy registratúry vykonávanej orgánmi verejnej správy v elektronickej podobe. Okruh právnych subjektov, ktorým možno poskytnúť finančný príspevok zo štátneho rozpočtu na starostlivosť o vojnové hroby, sa rozšíri. Počíta s tým novela zákona o vojnových hrobách.

... rozum zostáva stáť

Z februárového zápisníka Ďurka Pražiaka

Jajžebože strach veľký, padli Turci na - Oravu! Zo šiestackých učebníc dejepisu vyčítali, mohamedáni prefikani, že tadiaľ kedysi viedla solná cesta, a tak v ktoromsi opustenom oravskom kolchoze idú vyrábať svoj presolený turecký syr na export. Akoby nestačil turecký med, agáty, broskyne, turecké hospodárstvo a iné výmysly, ktoré nám sem kedysi zavliekli. Jedného dňa sa Slováci zobudia a v bytových jadrách budú mať turecké záchody. Až potom, vo vysilujúcom podrepe, im svitne, čo v skutočnosti znamenalo heslo, ktorým sa oháňal ten žilinský janičiar Slota: Slováci, na nohy! Konečne tiež vyjde najavo, odkiaľ bral peniaze na svoje tryskáčové výlety (just ponad tradičný ovčiarsky región!) A už len malá hádanka pre neveriacich Tomášov: prečo asi nový železničný tunel - prvý po dlhých päťdesiatich rokoch - začali raziť za Novým Mestom nad Váhom akurát cez, počúvajte ma dobre, Turecký vrch?! No? Už sa vám brieždi? Mne budete rozprávať...

Ešteže sa blíži to sčítanie ľudu. Ukáže sa, kto je čo a za a možno aj to, prečo pred desiatimi rokmi zostalo až dvadsaťpäťtisíc obyvateľov nesčítaných. Určité náznaky sa núkajú z čerstvej informácie, že Záhoráci sú rozhodnutí nikomu nič o sebe neprezradiť a namiesto vyplňania nezmyselných kolónok v úradníckych formulároch sa utečú schovať medzi kapustové hlavy na svojich plantážach. Ako ich mám do toho nahnať, keď neviem, čo im mám sľúbiť? pýtal sa ohľadne sčítania bezradný starosta z Rohožníka. A tak sa musela na Záhorie vydať sama šéfka Štatistického úradu, aby vlastnoručne ponaprávala odbojnú záhorácke hlavy.

Nielen sčítaním a kapustou žijú Záhoráci. Jeden ich rodák dal nedávno svetu vynález - stroj na pochovávanie, a vyriešil tak minimálne spolovice odvekú filozoficko-existenciálnu otázku: Kto bude strážiť strážcov a kto pochová hrobárov? Jedna pezinská firma vynález odkúpila a má ho na sklade. Zatiaľ sa nepredal ani jeden

exemplár, čo je na jednu stranu nedobré, a na druhú zase dobré, lebo zostáva viac času na vychytávanie múch. Vyladiť marketing predaja pochovávacieho stroja bude tvrdý oriešok, pohrebári sú vraj konzervatívni, bránia sa „novým vetrom“ v brandži a boja sa „smelšie vyjsť klientom v ústrety“. Pritom stačilo operatívne previezť stroj za západné hranice, pripojiť ho za sanitky, ktorými štrajkujúci českí lekári oznamovali svojim pacientom, že náš exodus, váš exitus! Premrhaná reklamná šanca pre záhorácky pochovávaci vynález. Ibaže by sa teraz aj slovenskí lekári rozhodli...

Asi nie. Tí v posledných týždňoch so zbalenými kuframi sledovali českú televíziu a tešili sa na tisíce pracovných miest, ktoré sa im za riekou Moravou idú tak pekne bezbolestne uvoľniť. Nakoniec však museli vybalit'. Českí kolegovia „vyměkli“, priznali sa, že podanými výpoveďami iba strašili svoju hlúpu vládu a pokojne sa vrátili do rodnych nemocníc. Slovenskí lekári sa do štrajku podľa českého vzoru nehrnú, hoci jeden ich trebišovský odborársky vodca povedal, že pocítil „určité nakopnutie“. Veľmi rozumne, s kuframi poruke, vyčkávajú a v duchu si opakujú der, die, das. Ved' čo, ak by náhodou aj kolegovia v susednom Rakúsku prišli raz s nápadom posunúť sa trochu viac na západ, no nie?

V Národnej banke Slovenska prežili vo februári horúce chvíle. Neznámy páchatel' si do nej chcel uložiť peniaze. Celú tú vysokánsku budovu zachvátila panika. Na miesto okamžite dorazila privolaná polícia. Šéfka tlačového oddelenia banky svorne s hovorkyňou polície následne s úľavou skonštatovali, že poplach bol planý, peniaze v balíku, ktorý banke poslal neznámy páchatel', neboli nebezpečné, išlo o staré slovenské koruny. Svetové burzy nezaznamenali väčší otras, ani dlhodobé smerovanie Slovenska gu štastiu a prosperite nebol ohrozený. Na taký deformovaný, oklieštený mesiac, akým je február, viac než priaznivá správa. Tešme sa, čo ešte lepšie nám prinesie marec.

Aj napriek svojmu mladému veku už dvakrát získala titul šermiar roka. Pred sebou má však ešte dlhú cestu a najmä náročný kvalifikačný rok na letnú olympiádu 2012.

Na šerme je najt'ažšia trpezlivosť

So šermom ste boli v kontakte od detstva vďaka otcovi - šermiarovi. Myslíte, že by vás tento šport chytil, aj keby vás k nemu neprivedol on?

Neviem, asi za to môže najmä vplyv rodiny, ved' šermovala aj moja sestra. Ako dieťa som mala ešte aj iné záujmy, hrala som tenis, chodila na výtvarnú, tanečnú. Od takých dvanástich rokov som si však povedala, že by som sa mala venovať len jednej veci, lebo nestíham robiť všetko poriadne. Preto som sa rozhodla pre šerm.

Študujete priestorové plánovanie na technickej univerzite, prečo ste si vybrali tento odbor?

Náhodou som bola raz na prezentácii škôl a zaujalo ma štúdium architektúry. Dala som sa nakoniec na priestorové plánovanie, čo je príbuzný odbor a spája sa v ňom architektúra a kreatívna tvorba. Uvažovala som ešte nad ekonómiou, lebo mám rada matematiku, ale zdalo sa mi, že ekonómia je viac o učení a biflovaní. V odbore, ktorý som si vybrala, môžem viac kreatívne myslieť, robím rôzne projekty a je nás tam aj menej študentov. Je to celkovo príjemnejšie.

Plánujete po skončení štúdia pracovať v tomto odbore?

Predsa len, šermu sa dá profesionálne venovať oveľa dlhšie než iným športom. Určite, šerm ma totiž neuživí. Nie je u nás dostatočne finančne ohodnotený. Od štátu by som niečo mohla získať, keby som dosiahla naozaj veľký úspech, napríklad dobré umiestnenie na olympiáde, čo môže ešte nejaký čas trvať. Preto musím mať vzdelanie, prácu a zabezpečiť sa. V odbore, ktorý študujem, ide aj o tvorbu územných plánov v rámci Európskej únie, čo sa mi zdá zaujímavé.

V šerme ste začínali fleuretom a prešli ste ku kordu, prečo?

Fleuret bol v minulosti cvičnou zbraňou a je váhovo ľahší, takže pre mňa ako dieťa bolo jednoduchšie začať šermovať ním. Okrem toho bol náš klub orientovaný na túto zbraň a aj otec bol pôvodne fleuretista. Neskôr sa však klub preorientoval na kord, preto som sa naň dala aj ja. Istý čas som robila oboje, ale bolo to náročné. Ročne som mala aj štyridsať turnajov, čo je veľmi veľa, ale najmä, pri každej zbrani sa inak rozmyšľa. Robilo mi problémy preorientovať sa vždy na inú zbraň, preto som si vybrala len jednu.

Čo je na šerme s kordom najt'ažšie?

Trpezlivosť. Dá sa pri ňom takticky vyčkávať, neútočiť. Preto je podstatné vydržať to a nehrnúť sa do útoku. Dôležitá je kondička, lebo keď v kuse tri minúty poskakujete, hýbete sa, je to veľká záťaž. A svoje robí aj koncentrácia. Ak náhodou na

chvíľu stratím pozornosť, okamžite dostanem dva-tri zásahy, ktoré môžu rozhodnúť o výsledku zápasu.

Pomáha vám tréning trpezlivosti a koncentrácie aj v bežnom živote?

Bežné situácie vnímam trochu inak. V porovnaní so spolužiakmi som bojovnejšia, odhodlanejšia, len tak ľahko sa nevzdávam. Napríklad na skúšky nechodievam v takom veľkom strese ako ostatní. Poriadne stresy totiž zažívam na pretekoch a so skúškou, ktorú môžem prinajhoršom aj zopakovať, sa to nedá porovnať.

Čo vás na športovom šerme najviac baví?

Celkovo mám rada súťaživosť a na šerm som si už zvykla, patrí do môjho života. Vybudovala som si v ňom určité postavenie, veľa mu aj obetovala, mávam dosť tvrdé tréningy a nechcela by som s ním len tak prestať.

Na ktorú časť tela kladiete pri tréningu najväčší dôraz?

Najdôležitejšie sú nohy. Musia byť silné i rýchle. Zapojiť treba tiež trup. Šermiari často trpia na chrbát, lebo ide o jednostranný šport. Preto posilňujem aj chrbát a brucho, aby podporovali trup a zbytočne som si neublížila. Ruky posilňujem tiež, ale len zľahka, aby som nestratila cit.

Pre turnaje dost' cestujete, koľko ich za rok absolvujete?

Prestúpila som z juniorskej kategórie k seniorom, takže sa mi plán trochu zmenil. Celkovo ide asi o dvadsať turnajov. Z toho je osem svetových pohárov a len na nich sa dajú získať body do svetového rankingu. Bohužiaľ, ich usporiadanie sa rozdelilo po svete tak, že len tri sú v Európe. Ísť napríklad do Ria de Janeira je finančne dosť náročné, keďže si výdavky platím sama, ale ak sa chcem zúčastniť na olympiáde, musím ich absolvovať všetky.

Čo považujete za svoj najväčší úspech?

Prvý úspech prišiel v roku 2007, keď som vo Fínsku vyhrala svetový pohár juniorov. Mala som skvelý pocit, že sa konečne dostavili výsledky dlhoročnej driny. Aj po prestupe k seniorom som mala úspech, bola som šestnásť na majstrovstvách Európy, pričom treba povedať, že ide o ťažší turnaj než majstrovstvá sveta, kde sa stretáva aj väčšie množstvo slabších šermiarok, napríklad z Vietnamu, Thajska. V európskej súťaži sú všetky krajiny silné, preto to bol pre mňa veľký úspech.

Čo váš tréning, vraj u nás nemáte veľa príležitostí s niekým cvične šermovať?

Šerm je o kontakte, sparingu, a keď chcem byť dobrá, potrebujem mať našermovaných veľa ťažkých zápasov. Preto chodievam cez

týždeň trénovať do Budapešti alebo na týždňové sústredujú do Taty, ktoré sú usporadúvané pre maďarskú reprezentáciu. Vybavuje mi to môj tréner pán Árpád Érsek, ktorý má veľmi dobré vzťahy s maďarskými reprezentačnými trénermi. Niekedy trénujem aj s poľskou reprezentáciou, inokedy zase v Česku. U nás je šermiarska základňa malá, preto si takto pomáham.

Dá sa pri stretnutí nejako vážnejšie poraniť?

Myslím si, že prepichnutie už dnes nehrozí. Oblečenie má v sebe kevlarové vlákna, ktoré sú aj v nepriestrelných vestách a maska tiež vydrží veľmi veľký tlak. Pre kordy sa vyvinul špeciálny druh ocele, ktorá sa láme natupo a nemôžete ňou nikoho prepichnúť. Pred zápasom sa navyše kontrolujú oká na maske, či sú v poriadku a neroztáhajú sa, takže to naozaj nie je nebezpečné. Keď sa stane úraz, ide väčšinou o vyvrtnutý členok alebo koleno, čo už ani nie je o šerme. Mávam modriny, ktoré však patria ku každému športu.

Čo vás najbližšie čaká?

V januári sa začína sezóna svetových pohárov a vyvrcholením sú v júli majstrovstvá Európy. A od apríla sa začína kvalifikačný rok na letnú olympiádu 2012 v Londýne. Takže celé obdobie, až do skončenia kvalifikácie v apríli 2012, bude veľmi náročné. Veronika Pavlíková

Dagmar Barániková (21) sa od ôsmich rokov venuje šerme. Je členkou Bratislavského šermiarskeho klubu Ferdinanda Martinenga. Je niekoľkonásobnou majsterkou Slovenska, v rokoch 2008 a 2009 sa stala slovenským šermiarom roka. Na majstrovstvách Európy seniorov obsadila v roku 2009 šestnásť miesto, na majstrovstvách sveta seniorov skončila tento rok šesťdesiat druhá zo 140 žien. V roku 2007 vyhrala svetový pohár junioriek vo Fínsku, v 2008 obsadila tretie miesto na svetovom pohári junioriek v Poľsku, v roku 2009 skončila tretia aj vo Francúzsku. Zúčastnila sa aj na Svetovej letnej univerziáde v Belehrade (2009), kde dosiahla 20. miesto. V roku 2010 na svetovom pohári senioriek v Grécku skončila jedenásť. V súčasnosti je na 88. mieste v celkovom hodnotení Svetovej šermiarskej federácie FIE.

Od 26. marca do 14. apríla nás v Českej republike čaká po desiatich rokoch sčítanie ľudu, domov a bytov. Podobne ako v celej Európskej únii. Prichádzajú niektoré novinky, napríklad možnosť sčítať sa online prostredníctvom internetu. Znejú aj hlasy, že sa online, prepojením databáz štátu, malo zrealizovať vôbec celé sčítanie a ľudia sa na ňom ani nemuseli podieľať. Zamerajme sa však teraz na jednu otázku, ktorá by sa tak zistovať nedala - národnosť.

Vladimír Skalský

Načo sa treba sčítat'?

Niektorí ľudia spochybňujú, načo štátu také údaje sú a zdôrazňujú, že podobne ako otázka na svetonázor či vieru je i táto „kolónka“ nepovinná. Platí tu však tak trochu to, čo zdôrazňuje kampaň, vyzývajúca k vyplneniu dotazníkov seniorov - ak chcete, aby sa riešili vaše potreby, štát o nich potrebuje relevantné dáta. Aj od údajov o národnosti sa odvodzuje politika štátu - napríklad aj podpora takých médií, ako je časopis Slovenské dotyky, podpora kultúrnych aktivít národnostných menšín, školstva, napríklad i materských škôlok, akú slovenská menšina chce otvoriť.

Pochopili to aj Poliáci, žijúci v Česku, ktorí spustili kampaň so speváčkou Ewou Farnou v hlavnej úlohe. Objavuje sa na plagátoch, vznikol i dvadsaťsekundový televízny spot. Kongres Poliakov v Českej republike tak presvedča krajanov, aby označili poľskú národnosť a rodnú reč.

Aj Slováci v Českej republike, najmä tí starší, by potrebovali kampaň, vysvetľujúcu, že národnosť nemá nič spoločné so štátnou príslušnosťou. A tí mladší zo zmiešaných rodín by zasa mali mať informáciu, že môžu vyznačiť aj viac národností, napríklad českú a slovenskú súčasne.

Na porovnanie, podpredseda vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny Rudolf Chmel vydal k Sčítaniu obyvateľov, domov a bytov 2011 vyhlásenie. Uviedol v ňom, že Slovenská republika predstavuje dnes etnicky najrozmanitejšiu krajinu strednej Európy a že túto skutočnosť vláda vníma ako obohatenie sociálneho kapitálu celej spoločnosti. „Od príslušníkov menšín očakávame, že v poskytovaní štatistických údajov budú prikladať vážnosť nielen ekonomickým a spoločenským informáciám, ale nezabudnú ani na prihlásenie sa k národnostnej

komunite, od ktorej odvodzujú svoju identitu, či s ktorou sa cítia kultúrne spätí,“ uviedol vicepremiér. Nemal by podobný signál vyjsť aj od českej vlády?

Z iniciatívy slovenskej menšiny, konkrétne Obce Slovákov v ČR, pripravil senátny Výbor pre vzdelávanie, vedu, kultúru, ľudské práva a petície a Stála komisia Senátu pre krajanov žijúcich v zahraničí na 15. marca aspoň seminár „Národnostné menšiny a sčítanie ľudu 2011“ v nádeji, že pritiahne istú pozornosť médií a verejnosti. Okrem predsedov senátneho výboru a komisie Jaromíra Jermára a Tomáša Grulichy, predsedníčky Českého štatistického úradu Ivy Ritschelovej či predsedu Obce Slovákov v ČR sa v zozname vystupujúcich ocitli aj zástupcovia minorít v Rade vlády pre národnostné menšiny, vrátane predsedníčky Slovensko-českého klubu a šéfredaktorky SD Nade Vokušovej.

Slovenské dotyky už pri sčítaní pred desiatimi rokmi upozornili, že výsledky týkajúce sa národnosti, materinského jazyka, náboženského vyznania či počtu cudzincov vzbudzovali značné pochybnosti. Mnohí ľudia mali - skôr neoprávnené - obavy uvádzať citlivejšie údaje. V prípade národnosti a náboženského vyznania išlo dokonca o takzvané nepovinné údaje, čo médiá veľmi zdôrazňovali. Slováci žijúci v ČR ako cudzinci sa zjavne vo veľkej časti prípadov na českom území neschítali. Často dali prednosť sčítaniu na Slovensku. Dôvodom bolo určite aj to, že nezanedbateľná časť z nich žila v ČR, namä v Prahe, v pololegálne prenájatých obecných bytoch. Tam sa obávali sčítať, prípadne im to zakazovali „majitelia“ týchto bytov.

Z iných národností, než je česká (prípadne moravská alebo sliezka), sa však napriek tomu výrazne najviac obyvateľov ČR prihlásilo k slovenskej

- 193 190 (z toho 94 744 mužov a 98 446 žien). Ďalších 2 783 ľudí sa prihlásilo k českej i slovenskej národnosti (z toho 1 483 mužov a 1 300 žien). Išlo zrejme prevažne o deti zo zmiešaných česko-slovenských rodín, ale aj iných ľudí, ktorí chcú deklarovať takúto dvojitú identitu. Vyskytli sa ešte aj iné kombinácie: 74 ľudí s moravskou a slovenskou národnosťou, 77 so slovenskou a rómskou... Podstatným údajom však je, že takmer 173 tisíc respondentov neuviedlo žiadnu národnosť. Pretože išlo o nepovinný údaj, neznamená to, že by sa nehlásili k žiadnej národnosti (hoci aj takí ľudia nepochybne existujú), ale iba to, že svoju identitu nechceli deklarovať. To robia predovšetkým ľudia s inou, než väčšinou národnosťou, takže veľkú časť z týchto respondentov tvoria nepochybne príslušníci národnostných menšín, medzi nimi zrejme často aj Slováci. Ďalších 26 tisíc respondentov uviedlo inú, než zisťovanú národnosť (tých bolo osemnásť, vrátane málo početných, akou je napríklad albánska). Treba povedať, že z recesie uvádzali študenti napríklad aj eskimácku národnosť.

V porovnaní s rokom 1991, keď sa v sčítaní prihlásilo 315 tisíc Slovákov, však napriek týmto argumentom skutočne nastal pokles. Istý úbytok totiž potvrdzuje aj zisťovanie materinského jazyka. Slovenský uviedlo 208 723 respondentov, český a slovenský d'alsích 14 109. O deklarovanom slovenskom pôvode

môžeme hovoriť prinajmenšom v prípade 223 tisíc obyvateľov ČR, ktorí sa prihlásili k slovenskému, alebo aj slovenskému materinskému jazyku.

Veľmi zaujímavým fenoménom sú výsledky týkajúce sa občanov SR dlhodobovo žijúcich v ČR. Tých sa sčítalo absurdne málo - 24 201. Dôvody, prečo sa spravidla zrejme sčítali na Slovensku, sa už v článku zmienili. Dvojitú občianstvo ČR a SR zistilo sčítanie u 11 705 obyvateľov ČR. Skutočnosť je tiež vyššia, pretože existuje dosť ľudí, ktorí o tom, že majú de facto dvojitú občianstvo, ani nevedia.

Pokiaľ ide o regióny, najvyšší podiel Slovákov žije podľa výsledkov sčítania v Karlovarskom kraji (4,63 %). Nadpriemerný výsledok sa dosiahol ešte v Moravskosliezskom (3,44 %), Ústeckom (2,71 %) a Libereckom (2,04 %) kraji. Najnižší podiel Slovákov zistili naopak v kraji Vysočina (0,72 %). V Prahe sa prihlásilo k slovenskej národnosti 19 275 obyvateľov (1,65 %), čo je hlboko pod všetkými odhadmi. Práve v Prahe bol najvyšší podiel obyvateľov s nezistenou národnosťou (4,65 %).

Kvalifikovaný odhad, s ktorým potom pracovala aj vláda, bol 350-400 tisíc Slovákov v ČR, podobne u Rómov sa hovorilo o asi 200-tisícovej populácii, zatiaľ čo sčítanie ukázalo len 12 tisíc.

Sú však aj práva, napríklad i tie na školy či škôlky, ktoré sú viazané priamo na podiel v sčítaní obyvateľstva. Vystihla to aj Ewa Farna. Na otázku, či svojimi aktivitami nemôže stratiť časť priaznivcov odpovedala: „Je to možné, aj keď verím, že ma chápu. Nemôžem konať inak a rada som svoju tvár dala v prospech kampane. Nie je to nič proti Čechom. Pre Poliakov na Tešínsku je však sčítanie ľudu veľmi dôležité.“ Vari aj my Slováci by sme mohli urobiť aspoň tolko, že sa k svojej národnosti a materinskému jazyku prihlásime.

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
ČESKÝ ROZHLAS		
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Chýbajúcu medzeru zaplnil 5. februára 2011 Ples v Opere - v novom šate, ktorý mu obliekli usporiadatelia zo spoločnosti C&B Communication Group, s.r.o. Tí si stanovili aj novú víziu plesu - pripraviť galavečer svetového formátu s návratom k nobilese Prvej republiky s charitatívnym akcentom.

Galavečeru dalo patričný rámec exkluzívne prostredie Štátnej opery, prepojenie s návštevou kambodžskej princeznej Norodom Arunrasmy, starostlivá príprava gastronomických špeciálít v réžii renomovaných majstrov z Československého zväzu kuchárov, a to všetko doplnené tombolou, ktorej výťažok putovalo do Nadácie Terezy Maxovej a do kambodžského Červeného kríža. Partnermi plesu boli hlavné mestá Viedeň a Praha, a ich primátori spolu s princeznou ples slávnostne otvorili.

Medzinárodný Ples v Opere mal však aj netušený slovensko-český rozmer. Platinovým sponzorom plesu bola slovenská firma HE REAVIS GROUP, ktorá úspešne rozšírila svoje developerké aktivity aj do Českej republiky. Jej generálny riaditeľ pre ČR, Štefan Duchoslav, neváhal pridať peknú sumičku do tomboly, aby sa čiastka, určená na charitu, pekne zaokrúhlila na pol milióna korún.

Ples moderovala, a to v slovenčine - spolu s Petrom Vondráčkom - Dara Rolins. Dve ceny do tomboly venovali dve sympatické Slovenky - módna návrhárka Beáta Rajská a Inéz Cusumano (pôvodom z východného Slovenska), majiteľka zámku Chateau Mcely.

Kuchárska asociácia je tiež česko-slovenská a plesajúcich Slovákov ste mohli stretnúť v Opere v hojnom počte - od modelky Andrey Verešovej až po známeho galeristu Mira Smoláka. Veľmi príjemné bolo, že Slovenské Dotyky a Slovensko-český klub, boli mediálnym partnerom Plesu v Opere.

Usporiadatelia si dali záležať na programe, obohatenom o kambodžské tanečnice, ale i polnočný kankán. Praveho šampanského i dobrého francúzskeho vína bol dostatok, gastronomické špeciality, ako napríklad krém z husacích pečienok, kačacie prsia na mede, gaštanové pyré a iné - servirovali čašníci iba v ochutnávacích dávkach. Polnočná šunka, párky a klobásky boli v množstve neobmedzenom. Ochutnať ste mohli aj whisky, koktaily a cigary v pánskom klube.

Prítomné dámy ocenili službu kaderníka, vizážistu,

obuvníka i krajčírky, aby pohotovo upravili, keby bolo niečo treba. Čerešničkou na torte bol bezplatný odvoz z plesu naleštenou audinou.

Pravdaže nie všetko bolo stopercentné - chybičky na krásu sa našli aj v programe, exkluzívne boli aj ceny vstupeniek od 2 500,- do 8 000,- Kč, ale plesový servis zodpovedal cene. V každom prípade sa mladému organizačnému tímu podarilo pripraviť výnimočnú plesovú udalosť a zostáva nám iba sa tešiť na Ples v Opere 2012, ktorý by symbolicky mohol prepojiť trojuholník: Praha - Viedeň - Bratislava.

Jana Haluková

Už vyše 18 rokov vysiela z Bratislavy Zahraničné vysielanie Slovenského rozhlasu - Radio Slovakia International. Každý deň ponúka spravodajsko-publicistické magazíny o Slovensku v šiestich jazykoch - v slovenčine, v angličtine, v nemčine, vo francúzštine, v ruštine a v španielčine.

Zdroj informácií o Slovensku

Prvý raz si mohli krajanovia po celom svete vypočuť našu polhodinku v slovenčine 4. januára 1993, niekoľko dní po vzniku samostatného Slovenska. O necelé tri mesiace sa relácie Radia Slovakia International začali pripravovať a vysielať aj v angličtine, v ruštine, v nemčine a vo francúzštine. Neskôr pribudla španielčina.

Naším hlavným poslaním je prezentácia Slovenska ako krajiny s bohatou históriou a kultúrnou tradíciou. Denne informujeme poslucháčov v zahraničí o aktuálnom dianí a predstavujeme život na Slovensku v širokom spektre udalostí. Poskytujeme informácie z oblasti vnútornej a zahraničnej politiky Slovenska. Sledujeme ekonomiku, vedu, spoločenské dianie, kultúru i šport. Prezentujeme jednotlivé slovenské regióny, približujeme dejiny Slovenska. Súčasťou nášho vysielania je aj prezentácia súčasnej slovenskej hudobnej tvorby.

Jedinečnosť Radia Slovakia International

Krajanské vysielanie Radia Slovakia International je určené všetkým, ktorí chcú o Slovensku a živote u nás vedieť viac. V pondelok je pravidelnou súčasťou nášho vysielania prezentácia športových úspechov Slovenska. V utorok sa venujeme ekonomike, ekológii a vede. Streda patrí rubrike Slovensko a krajanovia - životu Slovákov v zahraničí. Vo štvrtok hovoríme o zdravotníctve, školstve a sociálnej problematike. Piatok je vyhradený zaujímavostiam z regiónov a turizmu. V sobotu informujeme o kultúrnych udalostiach na Slovensku a nedeľa je rezervovaná Hudobným kapitolkám a predstavovaniu významných osobností Slovenska.

Aj prostredníctvom nášho vysielania sa krajanovia dozvedeli o mnohých slovenských unikátoch - kremnickej mincovni s takmer 700-ročnou históriou, preslávenom oltári Majstra Pavla v Levoči i o svetoznámom Košickom zlatom poklade. Predstavili sme viaceré významné slovenské osobnosti - prvého slovenského kozmonauta Ivana Bellu, jadrového fyzika Jozefa Masarika, fotografa

Karola Kállaya i najúspešnejšiu slovenskú šermiarku Katarínu Ráczovú. Mapovali sme a priblížili atmosféru v slovenských komunitách po celom svete, naposledy napríklad fašiangové oslavy u Zakarpatských Slovákov. Súčasťou nášho vysielania boli aj viaceré zaujímavé cykly - o slovenských vojenských misiách, významných slovenských ženách v Spojených štátoch amerických i o slovenských kostoloch vo svete.

Návštevy v redakcii

Naším cieľom je udržanie národného povedomia, kultúrnej a jazykovej identity Slovákov žijúcich v zahraničí a upevňovanie väzby medzi krajanmi a Slovenskom. Veľkou motiváciou sú pre nás ohlasy od našich poslucháčov. V minulom roku nám prišlo takmer 6000 listov, pohľadníc či e-mailov od poslucháčov z celého sveta. Naši poslucháči nás často navštevujú aj v redakcii v obrátenej rozhlasovej pyramide. O to vzácnejšie pre nás je, ak ide o dlhoročných poslucháčov či poslucháčky.

Patria medzi ne aj krajanovia Drahomíra a Ľudmila z Brazílie. Ako

nám prezradili, bez nášho vysielania si už svoj každodenný život ani nevedia predstaviť.

Súťaž o pobyt na Slovensku

Veľmi populárnou súčasťou nášho vysielania sú súťaže, v ktorých sa dá vyhrať týždňový pobyt na Slovensku. V aktuálnom súťažnom cykle hovoríme o národnostných menšinách u nás. Vždy v prvú sobotu v mesiaci štartujeme nové súťažné kolo, venované tej-ktorej národnostnej menšine. Od októbra sme postupne hovorili o rómskej, maďarskej, rusínskej, nemeckej a o českej menšine. Aktuálne - v marci - približujeme život Chorvátov na Slovensku.

Ak teda chcete navštíviť Slovensko, stačí správne odpovedať na otázku aspoň v jednom súťažnom kole a budete zaradení do žrebovania. Víťazi jednotlivých kôl získavajú vecné ceny v podobe bohato ilustrovaných kníh, výšiviek, či iných predmetov ľudovej umeleckej výroby. Hlavnou cenou je týždňový pobyt pre jednu dvojicu vo vodnom svete vo Vysokých Tatrách. Takže, počúvajte naše vysielanie, alebo navštívte náš „vynovený“ web www.rsi.sk a pošlite správnu odpoveď na adresu: Radio Slovakia International - Krajanská redakcia, Mýtna 1, P. O. BOX 55, 817 55 Bratislava 15, Slovensko. Adresa elektronickej pošty je rsi_slovak@slovakradio.sk

RSI na internete aj na satelite

Polhodinové magazíny nájdete na našom webe www.rsi.sk, kde sa po kliknutí na ikonu „Relácie“ a prekliknutí ikonky „webový archív“ dostanete k odvysielaným reláciám. Poslucháči v Európe si nás môžu vypočuť aj prostredníctvom satelitu. Premiéru slovenskej polhodinky ponúkame každý deň o 17.30 stredo európskeho času (SEČ). Reprízy si môžete vypočuť o 21.00, 22.30, 0.30, 3.30, 6.30, 9.30 a 12.30 SEČ.

Do konca minulého roka nás naši poslucháči mohli počúvať aj prostredníctvom krátkych vln - z ekonomických dôvodov však už táto možnosť nie je možná.

Naša webová stránka ponúka aj veľa informácií o aktuálnom politickom i ekonomickom dianí na Slovensku, o cestovnom ruchu a nájdete tam tiež aktuality z krajanského života. Radio Slovakia International však „letí“ s dobou a rozširuje svoj záber aj na internetových sociálnych sieťach. Najst' nás môžete na Facebook-u i Twitter-i.

Richard Martinka

Parametre pre nastavenie satelitného prijímača ASTRA 3 A:

Pozícia: 23,5 ° E (východne)
Symbol. rýchlosť: 27,5 Msymb/s
FEC: 2/3
Frekvencia: 12 565 MHz
Polarizácia: horizontálna

Možno sa zdá, že prícasto, ale vzhľadom na zemepisné šírky a historické osudy našej krajiny asi oprávnené, sa spomína latinské príslovie „Habent sua fata libelli“, ktoré v preklade znie „aj knihy majú svoje osudy“. Jeden z nich, o knihe manželov Aloisa Svobodu a Anny Tučkovej Slovensko země neznámá, platí na sto percent. Ale ešte predtým, ako sa o knihe rozpíšem, pár slov na úvod. V polovici šesťdesiatych rokov vyvolala záujem čitateľov dvojica autorov Anna Tučková a Alois Svoboda svojimi postupne vydanými cestopismi Čechy - země neznámá a Morava - země neznámá. Vedelo sa, že autori pracujú na pokračovaní o tretej časti republiky, Slovensku. Svedomito krížom-krážom prešli a precestovali Slovensko, ale než bola kniha napísaná, zredigovaná a pripravená na vydanie, zasiahli iné sily. Sovietska intervencia a následná normalizácia, spojená aj s odsúvaním nepohodlných ľudí do „priepasti dejín“, odsúdili knihu na nevydanie.

Vojtech Čelko

Novinár Alois Svoboda pôsobil v prvej polovici šesťdesiatych rokov v spravodajskom týždenníku Československého filmu. Už v roku 1963, ešte ani závery barnabitskej komisie neprenikli do vedomia rozhodujúcich súdruhov, pripravil filmový týždenník k výročiu blížiacemu sa Slovenského národného povstania. Aj keď v ňom vystupovali čerstvo rehabilitovaní Husák a jeho druhovia, v Bratislave sa týždenník premietal deň a v Prahe o deň dlhšie. Jeden zo spoluautorov týždenníka Vilém Prečan dodnes spomína, ako bol pozvaný na koberec do Bieleho domu na Hlbokej ceste v Bratislave, kde mu príslušný stranický tajomník nielen čistil hlavu, ale aj rozvíjal svoje videnie SNP. Alois Svoboda bol v roku 1968-69 šéfredaktorom týždenníka Politika a Anna Tučková redaktorkou mienkotvorného týždenníka Reportér. Dobré vysvedčenie, prečo nevydať ich knihu.

Medzitým ubehlo dvadsať rokov a prišla zmena politického života. Novinárska dvojica začala aktualizovať rukopis, doplnila o niektoré nové reálie a pripravila ho do tlače. Ale kde? V Čechách, momentálne túžiacich po vyklnutí z federácie, záujem o Slovensko nebol. Iné krajiny boli v kurze. Vydavateľstvo Orbis, ktorý sa venoval podobnému literárnemu žánru, skončil svoju činnosť. A na Slovensku? Kniha mala po „nežnej revolúcii“ vyjsť v martinskej Osvete, bola kladne recenzovaná, ale nastalo presadzovanie národovectva vo zvláštnej podobe a predstava, že by mala vyjsť kniha o Slovensku z pera dvoch českých novinárov, sa stala nereálnou. To nebol titul, ktorý by zaujímal vydavateľstvá. Osveta sa rozpadla a kniha opäťovne padla pod stôl. Mnohí novinári, priatelia a známi manželskej dvojice Svoboda-Tučková, mali záujem pomôcť knihe na svet. Angažoval sa Jozef Weiser, ale márne. O tento druh literatúry nebol veľký záujem. Bola málo komerčná. Nakoniec sa po dlhých rokoch deti pani Tučkovej rozhodli knihu vydať. Len pre potešenie mamičky a jej muža. Aj napriek tomu, že si zhromaždili viac dôvodov, prečo knihu nevydať. A to, že bola napísaná pred viac ako štyridsiatimi rokmi, neexistuje už kompletný rukopis a niet nikoho, kto by dokázal

Slovensko země neznámá

knihu dopísať či aktualizovať. V prospech vydania hovorilo aj to, že dnes už nikto tak nepíše a že mnohým urobí radosť. Kniha sa tak v roku 2008 objavila na svete. Je to samizdat, nikde sa nepredáva, možno ju získať len darom od autorov. Nikde som o knihe nečítal žiadnu recenziu. Dozvedel som sa o nej z bulletinu Klubu novinárov Pražskej jari.

Ako študent som poznal pani Tučkovú, zúčastnil som sa na dvoch besedách, ktoré pripravila pre časopis Reportér a to ma posmelilo oslovit' ju a požiadať o knihu. Vľúdny list s knižným darom a následné prečítanie knihy ma vedie k tomu, aby som sa s radosťou o prečítanom rozdelil i s čitateľmi.

Hneď na začiatku ma primälo prečítať si sto otázok o Slovensku. Vždy som si myslel, že o krajine svojho pôvodu viem veľa - samozrejme nikto nevie všetko. Ale že som zo sto otázok v úvodnom teste odpovedal len na dvadsaťsedem, čiže ani nie na tretinu, ma nielen zahabilo, ale viac-menej prinútilo pustiť sa do ďalšieho čítania.

A veru som nebanoval!

Kniha používa rôzne novinárske žánre a je doplnená listami priateľovi Vladimírovi, v ktorých glosuje to, čo sa nehodilo napísať iným spôsobom. Začína Záhorim a habánskou tradíciou, nadväzuje zradnosť burčiaka, ale ospevuje ho. Bratislave, jej pamiatkam, Dómu, hradu, Carltonu, gobelínom, ale najmä príbehom okolo, je venovaná ďalšia kapitola. Objavuje sa aj dlho udržiavaný mýtus o družnosti slovenskej povahy „Slováci si spolu vypijú a všetko sa nakoniec vybaví nejakou tak, aby to nikoho nebolelo“. Dávno to nie je tak! Predstavuje slovenskú obec Praha pri Lučenci, ktorú údajne založili dvaja bratia Matúš a Filip z Prahy, ktorí ušli ako prenasledovaní husiti z Čiech po bitke u Lipan. Podobne ako husiti a ich potomkovia našli útočisko u Jána Jiskru z Brandýsa. Aj keď slovenská „Mini Praha“ má s českou veľa spoločného, aj po päťsto rokoch v dedinke neďaleko Lučenca v rozhovore možno počuť „dobry den“, „peknej den“, slová, ktoré povedia viac o pôvode a dejinách než všetko ostatné.

Pozornosť je venovaná aj Slovenskému národnému povstaniu. Autori kladú zopár otázok, na väčšinu ktorých slovenská historiografia, najmä v štúdiách Jozefa Jablonického, zodpovedala v deväťdesiatych rokoch. Pripomenuli aj tragédiu Viliama Žingora.

Zaujímavé sú rôzne postrehy o Maďaroch na Slovensku a maďarčine. Najmä, ako je možné, že reemigranti - Slováci, ktorí si po stáročia zachovávali svoju národnosť v Maďarsku či v Rumunsku - práve tu, už doma, do značnej miery splynuli s maďarským obyvateľstvom, keď sa po roku 1945 znovu presťahovali do vlasti. Príbehy o Gerulate, trenčianskom náapse a vykopávkach z okolia obce Stráže na západnom Slovensku

vedú do dávnej minulosti. Autori pripomínajú osobnosť archeológa, akademika Jana Eisnera, ktorý odmietol prijať štátne vyznamenanie za diela o praveku na Slovensku, pokiaľ nebude z väzenia prepustený jeho žiak, významný archeológ Vojtech Budinský-Krička. Po troch rokoch sa to podarilo.

Smutný príbeh búrania židovskej štvrte pri stavbe Nového mosta v Bratislave si môžeme prečítať v osudoch posledného bratislavského „šechtera“ Maximiliána Engela, mäsiara, ktorý kóšeroval mäso. V tejto súvislosti spomínajú známeho inžiniera Barkányu, ktorý celý svoj život venoval spísaniu a záchrane židovských pamiatok na Slovensku. V čase búrania tejto štvrte už nežil a nebolo síly, ktorá by tomu zabránila.

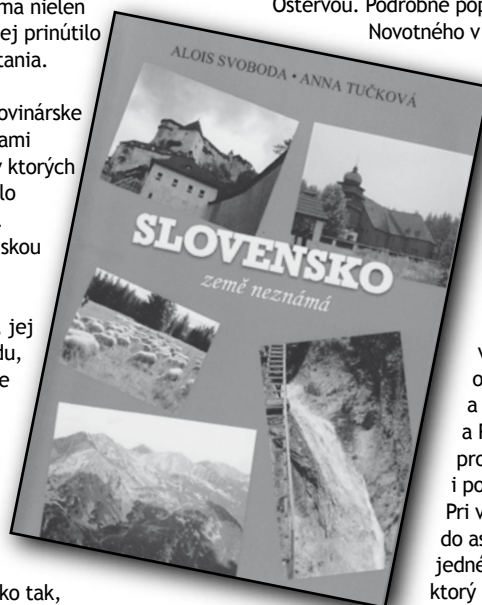
Píšu o zvyškoch židovského cintorína, kde je pochovaný Chatam Sófer, o vyrezávaných krížoch na cintorínoch v okolí Detvy, najmä od slávneho rezbára Fekiača, ktorý z podnetu architekta Jurkoviča vyrobil kríž pre symbolický cintorín pod Ostervou. Podrobne popisujú návštevu prezidenta Novotného v auguste 1967 v Martine,

keď pre predčasný odchod z Matice slovenskej odpadla plánovaná prehliadka Národného cintorína. Priblížili toto pietne miesto pre slovenskú kultúru a históriu.

V Liptove sa zastavili pri Liptovskej Mare, obdivovali artikulárny kostolík v Paludzi, pripomenuli objavenie Demänovej a úlohu Aloisa Krála a Rudolfa Těsnohlídka pri jej propagovaní. Zaujímavý bol i pohľad na cigánsku otázku. Pri vedomí, koľko sa investovalo do asimilácie Cigánov, citovali jedného učiteľa z južných Čiech, ktorý si položil rečnickú otázku: „Čo sa stalo, po všetkých snahách o asimiláciu od 18. do 20.

storočia, z cigánskej otázky?“ A sám si odpovedal „cigánsky problém!“ Veľkú pozornosť venovali východnému Slovensku. Kto si dnes pamätá HUKO? V päťdesiatych rokoch sa tomu hovorilo „hovno u Košíc“. Koľko miliónov vyšlo nazmar pre diletantizmus ambiciózných straníckych funkcionárov! Tento kraj, ktorý bol „kráľovskou cestou“, spojnicou medzi Baltom a Talianskom, zažil veľa vo svojej histórii. Pripomínajú tú nedávnou, ktorá sa odohrávala na kolajniciach v Čiernej nad Tisou v júli 1968. Vo dvoch vlakoch, z ktorých jeden prišiel z Prahy a druhý z Moskvy, stretli sa „súdrhovia“ dvoch komunistických strán a rokovania rozhodne neprebíhalo v „priateľskom ovzduší“. Dvojaká podlosť určovala niekoľkodenné ťahanice niektorých našich, ktorým bol veľký brat za hranicami bližší než matka, vlast'. A tých „bratských“, ktorí hovorili o priateľstve, ale mali už pripravenú okupáciu, ktorá vošla ako temná škvrna do svetových dejín.

Kniha prináša veľa zaujímavostí, niektoré som naznačil, ale čo je dôležité, napísali ju ľudia, ktorí majú Slovensko úprimne radi a to vidieť z jej stránok.

Takmer pol storočia musela čakať na to, aby mohla objasniť najväčšiu záhadu svojho detstva. Kto jej zachránil život tým, že koncom júna roku 1939, krátko pred vypuknutím druhej svetovej vojny, mohla odcestovať vlakom z Prahy do Londýna - spolu s ďalšími 668 českými a slovenskými deťmi, a tam mohla žiť v bezpečí u svojej adoptívnej anglickej rodiny?

Mala som šťastie na ľudí

Eva Kubáňová

Věra Gissingová, rodená Diamantová, dostala odpoveď na svoje otázky až v roku 1988. Bola to práve ona, ktorá prostredníctvom britskej televízie BBC, *That is the Life*, našla svojho záchrancu, vtedy 79-ročného Nicholasa Wintona, bývalého britského makléra, ktorému vďaka za život aj ostatných 668 detí. Ona však bola prvá, ktorá mu v spomínanom televíznom programe verejne poďakovala za záchranu a emotívne ho objala... Táto dojemná scéna je mimochodom zahrnutá aj do dokumentu slovenského režiséra Mateja Mináča *Sila ľudskosti* (2002), ktorý zaň získal prestížne ocenenie Emmy Awards. A môžeme ju vidieť aj v najnovšom filme režiséra Mináča *Nickyho rodina*.

Práve na svetovú premiéru tohto filmu, ktorá sa konala 20. januára v Kongresovom centre v Prahe, a ktorú osobne uviedol 101-ročný Sir Nicholas Winton, priletela z Londýna aj Věra Gissingová, dnes už 82-ročná úspešná česko-anglická spisovateľka. Milá a ochotná dáma, ktorá je autorkou, respektíve spoluautorkou dvadsiatich kníh (nielen pre deti), ktoré vyšli aj vo viacerých jazykoch po celom svete.

Koniec šťastného detstva v Čelákoviciach

Malá Věra Diamantová si do svojich desiatich rokoch užívala bezstarostné a šťastné detstvo v Čelákoviciach, v malom mestečku neďaleko Prahy. Ale na jar roku 1939 sa zrazu od mamičky dozvedela, že ju a jej staršiu sestru Evu dala zapísať do listiny detí, ktorých rodičia chceli, aby sa ich deti dostali do bezpečia vo Veľkej Británii.

V tom čase sa v škole stretávala s dievčatkou Annou, ktoré muselo spolu so svojimi rodičmi utiecť z domova zo Sudet pred nacistami tak rýchlo, že skoro nemala na sebe žiadne oblečenie. Desaťročná Věra bola zdrvená z toho, aký krutý osud Anninu rodinu stretol. Raz jej v škole dala svoje topánky, ale keď sa vrátila zo školy domov, predsa len s obavami čakala na mamičku, či jej za to nevynadá... Ale tá Věrku so slzami v očiach objala a povedala jej, nech si nabudúce zoberie po škole Annu domov, že jej ešte môže dať i nejaké šaty. Potom prišiel 15. marec 1939, nemecká okupácia a obsadenie Čelákovíc nemeckými vojskami. Jej rodičia netrepežlivo čakali na to, kedy budú môcť poslať svoje deti do Veľkej Británie, do bezpečia.

Samozrejme, že deťom nedávali svoje obavy najavo. Povedali im, že sa tam aspoň naučia dobre po anglicky.

Ako prebiehal posledný, spoločne strávený večer s milovanými rodičmi, tesne pred jej cestou do Londýna?

„Dodnes si presne vybavujem to, čo mi povedala mamička na rozlúčku. V ten letný júnový večer ma zobrala na blízku lúku, chytila ma za ruku a ako sme sa pozerali na hviezdy na nebi, akosi mi povedala: ‚Věruška, aj keď od zajtrajška budeme od seba veľmi ďaleko, mali by sme si každý večer vždy spoločne dávať zbohom... každý večer, v rovnakom čase budeme na seba takto myslieť, pričom budeme pozeráť na hviezdy na nebi... a budeme vedieť o tom, že sa jednoducho obe máme veľmi radi...‘ A skutočne, odvtedy každý večer som tento rituál dodržiavala - kým som vedela, že mamička

spomínam... ako nám rodičia dávali zbohom a keď sa náš vlak dal pomaly do pohybu, a my, deti, sme im ešte mávali z okna vlaku, zrazu už veru nevyzerali tak statočne a tiekli im slzy... Bolo to veľmi emocionálne. A slzy tiekli aj ostatným rodičom, ktorí sa tiež lúčili so svojimi deťmi... Muselo to byť pre všetkých rodičov strašne ťažké. Rozlúčiť sa s nami, bez toho, aby vedeli, kedy a či nás vôbec ešte uvidia... Nikdy nezabudnem ani na to, ako sa vtedy zachovala moja staršia sestra Eva. Objala ma a povedala: ‚Neboj sa, Věruška, ja tu vždy budem pre teba. Bude to možno ťažké, ale na mňa sa môžeš vždy spoľahnúť.‘ A v tej

žije. Ocko mi v ten večer dal na rozlúčku krásnu knihu, s koženým obalom a s pekným venovaním od neho, aj od môjho deda - ale kniha bola prázdna, aby som si do nej začala písať denník. ‚Používaj ju ako svoj denník. Pomyšľ na to, aké to bude pekné, až zase budeš doma a všetci si spolu sadneme a budeme prežívať to, o čom si do denníku napísala...‘ týmito slovami mi odovzdal ocko svoj darček na rozlúčku. Rodičia dúfali, že snád nebude vojna a počas roka sa so sestrou vrátíme domov. Bohužiaľ, to sa nestalo...“

A ako spomína pani Věra na osudný júnový deň, keď sa na pražskej Wilsonovej stanici spolu so sestrou Evou lúčili so svojimi rodičmi?

„Stále sa na to dobre pamätám a často

chvíli moja sestra, ktorá ma doma kôľkokrát len poučovala, bola ten najväčší anjel...“

Budeme ťa mať radi

Po štyroch dňoch cesty vlakom a loďou, koncom júna, dorazili Věra a Eva, spolu s ďalšími deťmi, do Londýna. Sestry sa tu rozdelili - každú prijala iná rodina. Věrku privítala drobná, ale veľmi milá pani, Gladys Rainfordová, slovami: ‚Budeme ťa mať radi.‘ A s úsmevom objala svoju adoptívnu dcéru... ‚A skutočne ma mala veľmi rada, aj jej manžel a dcéra Dorothea. Moja anglická rodina, to bolo moje veľké šťastie. Boli to chudobní ľudia, ale mali zlaté srdce. Moja adoptívna mamička mi raz povedala: ‚Viem, že nemôžem

zachrániť svet, a viem, že nemôžem zabrániť vypuknutiu vojny, ale viem, že môžem zachrániť jedno dieťa. Bola naozaj úžasná," spomína stále s láskou na svoju anglickú rodinu pani Věra.

V tom čase ešte bolo možné posielat' listy domov, rodičom, aj keď s prekážkami. Neskôr, keď vypukla vojna, to už nebolo možné. Preto si Věra aspoň pravidelne písala do svojho denníka, ktorý jej na rozlúčku daroval otec. Blížil sa koniec 2. svetovej vojny, 9. máj roku 1945. A sedemnášročná Věra sa veľmi tešila na to, že sa už čoskoro vráti domov k rodičom, do Čelákovíc. Ale dostala list od svojej sestry Evy, v ktorom sa písalo, že ich milovaná mamička zomrela v koncentračnom tábore... a ich otec bol nezvestný. O pár mesiacov obdržala správu, že ani ich otec vojnu neprežil...

Bolestný návrat domov

Obe sestry boli z toho zdrvené. Ale Věra sa napriek tomu rozhodla vrátiť domov, do Čiech. Lenže návrat nebol zďaleka taký ružový, ako si predstavovala. Po príchode do vlasti mala problémy s úradníkmi, ich dom v Čelákoviciach skonfiškovali, bývali v ňom cudzí ľudia... A tiež sa stretávala s antisemitizmom. Sklamala sa aj v niektorých ľudoch, ktorí popreli, že u nich jej rodičia pred odchodom do koncentračného tábora nechali svoje cennosti. Preto sa rozhodla, že sa do Čelákovíc už nevráti, a odišla bývať za svojou tetou Bertou do Prahy. Vo februári

Věra Gissingová do Československa znovu zavítala až v roku 1968, ale len na návštevu. Odvtedy do svojej rodnej krajiny pravidelne chodí a stretáva sa so svojimi bývalými kamarátmi.

Uznávaná spisovateľka

S písaním začínala už ako jedenástočné dievčaťko, keď vo svojej adoptívnej anglickej rodine začala písať svoj, už spomínaný, denník. Časom sa stala veľmi úspešnou spisovateľkou - je autorkou alebo spoluautorkou dvadsiatich kníh, ktoré vyšli aj v niekoľkých jazykoch po celom svete. Jej najznámejšou je kniha *Perličky d'etství*, ktorá prvý raz vyšla v roku 1988 v Londýne - krátko potom, ako sa po prvý raz stretla s Nicholasom Wintonom. Autorka na záver tejto knihy, ktorá vyšla i po česky v roku 1992, píše: „Sedím teraz vonku v záhrade svojho domčeka - k jeho domu (k domu Nicholasa Wintona - pozn. autorky) je odtiaľ len pár minút cesty autom - a píšem epilóg k českej verzii svojej knihy, v ktorej sa odrážajú životy mnohých ‚Wintonových detí‘, počúvam, ako spievajú vtáci, vdychujem vôňu kvetov a chcela by som mu povedať: Za to všetko ti ďakujem. Keby teba nebolo, nemala by som deti, ani vnúčatá, domček ani záhradu. A ďakujem ti predovšetkým za tvoje vzácné priateľstvo. A viem, že moje pocity zdieľajú všetky Wintonove deti, nech sú kdekolvek...“

1946 pricestovala do Prahy aj sestra Eva. Ale nedokázala zvládať ťažkosti, s ktorými sa stretávala v povojnovom Československu, a tak sa onedlho vrátila naspäť do Anglicka.

Věra začala v Prahe pracovať na Ministerstve obrany ako prekladateľka. Avšak potom, čo sa vo februári roku 1948 dostali k moci komunisti, prišli ďalšie problémy, a tak sa koncom januára 1949 vrátila naspäť do Anglicka. Počas roka sa tu vydala a vychovala tri deti - dcéry Nicolu a Sally a syna Clivea. V súčasnosti je už štvornásobnou babičkou. Jej sestra Eva sa tiež vydala a neskôr odštahovala i s manželom na Nový Zéland, kde dodnes žije. So svojou sestrou sú neustále v kontakte.

Kovačický kalendár

V najbližšom čase vyjde kalendár, kde budú texty dvanástich členov Slovenského centra PEN v slovenčine, angličtine a srbčine, každý ilustrovaný jedným kovačickým maliarom. Autor tohto stĺpčeka je v ňom zastúpený nasledujúcim textikom, ktorý je súčasne spomienkou na dvoch veľkých mužov, dlhoročného predsedu Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, podpredsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí, spisovateľa, prekladateľa a vydavateľa Ondreja Štefanka a na nedávno zosnulého novinára, divadelníka a galeristu Jána Dorču, jednu z duší slovenského života v Báčskom Petrovci vo Vojvodine...

Pochádzam z karpatských lesov, moje kroky však navždy zmenila veľká rovina. Udupaná veľkými nohami z Jonášových obrazov. Dolná zem. Dolná, ale predovšetkým zem. Vraj, ak do nej zasadiš gombík, vyrastie kabát. Jedno slovenské spoločenstvo nad ňou a desať takých pod. Predkovia, ktorí hrozia kosťami, keď sa stratí škola, kostol, divadlo. Veľká rovina, kde sa rodia veľkí chlapi. Najmä po dvoch som pozostalý. Mój smer zmenila gravitácia obrovského chlapa, čo za revolúcie vzal samopal a obsadil colnicu. Neskôr mu čierne vlasy šediveli popolom z miliónov cigariet, oči sa unavili od tisícok napísaných strán. Nevedel o tom, ale zmenil ma. Do Nadlaku prišiel študent fyziky, odišiel niekto vysotený na inú dráhu. Bol som na hrobe toho veľkého chlapa, keď mu puklo srdce. Cintorín, na ktorom sediaci s veľkými rukami pestovali zemiaky i chilli. Také papričky som si z Nadlaku aj priniesol. Ale to viete, intelektuál v kuchyni: prstom som si pretrel oko, do ktorého mi padla riasa. V živote mi netieklo tolko slz. A vtedy prišla správa. Po Ondrovi odišiel aj Jano, v inej časti tej veľkej roviny. V jeho hosťovskej som po prvý raz spal v Báčskom Petrovci, veľkom centre slovenskej Dolnej zeme, ktoré však sťažka nájst' v atlase. Aj ten muž bol veľký, avšak malý. Mal aj veľkú malú galériu. V jasličkách.

Vladimír Skalský

(Autor je predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí)

VO FEBRUÁRI NÁS OPUSTIL JÁN DORČA. NA SNÍMKE VO SVOJEJ MINIGALERII

Jako téměř denně jsem tuhle jednoho rána otevřel počítač, abych se dozvěděl, zda se zeměkoule dál točí, a všechno je, jak má být. No, glóbus - ten opravdický - se pořád kroutil a mě napadlo, že - přinejmenším

v Česku a na Slovensku - vše běží v takovém společensko-politickém „rytmu svornosti“, že se snad to „Těžkoslovensko“ ani nepotřebovalo rozdělovat. Takové svobodné vlády tuším, že oba moje národy nikdy neměly a nejméně si jist, zda je, takové potřebovaly. Mluví, prosím o vládách, z partají složených, nikoli o občanech. Těch, co si myslí, že nepotřebovaly, podle všeho rychle přibývá. Detaily se možná trochu rozcházejí, ale celky si jsou velmi podobné. Zkuste se podívat se mnou:

Od loňských voleb máme v obou státech jakoby tříčlennou koalici vládních stran napravo od středu. Po letech vlád levicových slovních bojovníků v Praze i v Bratislavě, nové koalice, plno nových tváří

Zamyšlení

Egon T. Lánský

v politice, jen politické myšlení a představy trochu chybí. Svoboda v otevřené společnosti má smysl, pouze pokud svobodní politici u moci mají nějaký společný program, který - v zájmu významné skupiny občanů - pokud možno jejich většiny, hodljají uskutečnit. Přitom ani tak moc nezáleží, zda jde o vlády pravicové, či levicové, podstatné jsou ta svoboda a ten domluvený a většinově schválený vládní program.

Jakýsi, parlamentem schválený, společný program obě ty vlády mají, otázka je, zda a jak ho, téměř rok po volbách, aspoň začaly plnit. Člověk nemusí být ani příliš pozorný politický analytik, aby viděl, že to jde jako na bunga mejdanech u Berlusconiho, snad je jen o trochu méně legrace. To si ovšem Berlusconi umí zorganizovat a také na to má. U nás je legrace hlavně

z boje uvnitř vládních stran, mezi vládními stranami, mezi členy vlády.

Dozvídáme se, co všechno stát zařídil, na co dal, či nedal a nikdo, ani ten pišící novinář, či novinářka nepoukáže, že stát nic nedává, neb nic nemá, jen peníze posbírané od občanů, daňových poplatníků, které donutí, aby si zaplatili i to, co si objednali ne nutně politici, ale někteří vlivní, co šli do politiky, aby se uchytli někde, něčeho, z čeho lze něco vyvařit.

Vlády a jejich ministři rozhodli, že udržovat ulice a chodníky čisté je povinností majitele a pak místo, aby to činily, zaplatí si pojišťovnu, která bude občanům platit za škody na zdraví a na majetku, které utrpěli, protože se nečistilo. Tu pojišťovnu (jež nepochybně není levná) ale platí stát z peněz, které občanovi vytáhl z kapsy. Ministři pak píšou seminární práce svým nejbližším spolupracovnícům (tam je trocha toho Berlusconiho už jenom proto, že pak práci pošle emailem s upozorněním, aby si to upravila, protože to psal opilý), menší papaláš například na vysokých školách takové věci, včetně rychlého studijního postupu a vlastních dětí na studijním pobytu v cizině dělají takové podvody za slušné peníze (vytažené z kapes daňového plátce), pražský tunel Blanka, či dálniční objezd je dlouhá objížďka, kterou si Pražané zaplatili, ale nevybrali. Uvidíme, jak to bude s električkou v Bratislavě. K tomu lze přičíst půlmiliardovou akci Promopro, zařazenou členem minulé vlády, jenž jako ministr nově slíbil osekávat chapadla chobotnice. Jeho dnešní publicističtí kritici

jaksi zapomněli, že to začalo takzvanou Entropií, již tentýž ministr, pravda pouze za cosi přes miliónek dohodil kamarádovi... A také zapomněli, že ministr, jehož orgány věc odhalily a jenž ji, odhalenou, nazval „... standardním šetřením nestandardní zlodějiny“ byl též kolegou ministrem již v minulé vládě. Pak zde v Česku, pravda, máme ministra, jehož lidé mu do řídicí funkce, na jeho žádost, vybrali člověka v naději, že si nechá říct a bude odlévat státní peníze do soukromo-partajního fondu, či jak to nazvat... Ministr rychle odstoupil, místopředsedou největší vládní strany zůstal.

Reforma penzí, zvýšení DPH, píše nám levicový deník v takzvané „Vlastní zprávě“ na titulní straně, bude mít za následek zdražení většiny potravin, léků i tepla a je údajně důsledkem sjednocené sazby DPH na 20 %, z nichž se ta důchodová reforma (z našich peněz) zaplatí. Výhrůžky z programového prohlášení české vlády se začínají plnit, ale těžko. Lékařům dali/ nedali, počty státních zaměstnanců, včetně policie, hasičů a bezpečnostních systémů se snížily, stejně tak jejich příjmy. Vlády, alespoň ta česká, má pohodlnou většinu, ale je nestabilní.

A mezitím, co se děje na zeměkouli důležitého? Podívejte se sami. Význam Evropy upadá, hospodářské problémy má Island, Irsko, Řecko, Portugalsko, Španělsko, ale ne Česko, ba ani Slovensko. Vážné věci se dějí v islámském světě.

V pondelok 7. februára zomrela v St. Luke Lutheran Home, v North Canton v štáte Ohio v Spojených štátoch, Irenka Lettrichová. Posledné roky svojho života prežila v blízkosti rodiny svojej netere Judy Humbertovej. Možno si niektorí z čitateľov Slovenských dotykov spomínajú na televízny seriál Roky v prelome z leta 1989, kde postavu sestry dr. Jozefa Lettricha - Irenky, zahrala herečka Ida Rapačiová. Iní ju mali možnosť spoznať pri besede o svojom bratovi a slovenskom demokratickom exile v máji 1990 v Dome slovenskej kultúry v Prahe.

Irenka Lettrichová zomrela

Irenka sa narodila 27. decembra 1912 v rodine horára v Diviakovoch, dnes súčasť Turčianskych Teplíc, ako najmladšie z ôsmich detí. Žiacke i študentské roky prežila v rodnej obci, neskôr v Turčianskych Tepliciach a v Martine. Veľký vplyv mal na ňu brat Jozef. Na jeho radu Irenka vyštudovala učiteľský ústav a prešla viacerými učiteľskými miestami. Ešte v deväťdesiatych rokoch, keď prichádzala na návštevu do vlasti, hlásili sa k nej jej žiaci. Spomínam si na Irenkino stretnutie s manželkou historika Ľudovíta Liptáka, Stanislavou, ktorá vždy rada spomínala na svoju učiteľku.

Irenka neskôr viedla domácnosť svojmu slobodnému bratovi, významnému slovenskému politikovi a československému štátnikovi dr. Jozefovi Lettrichovi (1905 - 1969). Osobnosť dr. Lettricha dnes netreba pripomínať, čitateľa Slovenských dotykov alebo štvrťročníka

Zrkadlenie/Zrcadlení sa o ňom dozvedeli pri viacerých príležitostiach. Naposledy v júnovom čísle Slovenských dotykov v roku 2005 pri príležitosti jeho nedožitých stých narodenín. V marci 1948 dr. Lettrich, predseda Slovenskej národnej rady a predseda Demokratickej strany, musel po februárom prevrate pred vydaným zatykačom emigrovať. Na úteku cez Dunaj, kde sa takmer utopil v potápajúcom sa člene, ho sprevádzal jeho brat, kapitán Július Lettrich, tiež člen SNR. Irenka emigrovala na jeseň 1949. Trvalo niekoľko rokov, než sa jej podarilo dostať k bratovi do Washingtonu. Tam mu pomáhala vo všetkých jeho politických i spoločenských aktivitách. Irenka v rokoch 1959-1961 dokončila vysokoškolské štúdium v odbore knihovníctva na Catholic University of America a získala titul Master of Science in Library Science a pracovala až do odchodu na dôchodok ako knihovníčka na univerzitách Georgetown University a The George Washington University v hlavnom meste Spojených štátov. Okrem iného pripravovala aj rôzne bibliografie, týkajúce sa Československa.

Po smrti svojho brata uložila jeho archív v Hooverovom inštitúte v Stanforde v Kalifornii s podmienkou, že po návrate demokracie do Československa sa tento archív predisponuje do rodnej krajiny. To sa podarilo vďaka jej finančnej pomoci v roku 1994. Dnes je archív uložený v Archive literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice v Martine. Lettrichov fond v šesťdesiatich štyroch škatuliach po spracovaní obsahuje viac ako osemnásťtisíc jednotiek na 34 584 stranách.

Je to jedinečná zbierka archíválií o dejinách slovenského demokratického exilu z rokov 1948-1969. Pri tejto príležitosti by som chcel zdôrazniť, že tento fond je prístupný na odborné štúdium. Dôležitá je aj dostupnosť tohto fondu. Málokto zo slovenských či českých bádateľov, zaujímavých sa o túto problematiku, sa dostane do USA, kde sú uložené iné fondy. Napríklad Papánkov v New Yorkskej knižnici. Záujem samotných amerických bádateľov o tieto fondy nie je veľký.

Irenka Lettrichová na uctenie pamiatky svojho brata založila aj Lettrichovu nadáciu, ktorej do viacka vložila päťdesiatitisíc dolárov. Lettrichova nadácia pôsobí pri Jesseniovej Lekárskej fakulte v Martine.

Irenka sa postarala aj o prenesenie urny s popolom svojho brata dr. Jozefa Lettricha na Národný cintorín do Martina. Tam bol pietne uložený za účasti významných osobností slovenského politického a verejného života 14. septembra 1990. Pri príležitosti nedožitých deväťdesiatich narodenín dr. Jozefa Lettricha bol v júni 1995 odhalený na cintoríne pomník.

Irenka podporila aj slovenské vydanie knihy svojho brata „Dejiny novodobého Slovenska“ v roku 1993, ktoré je už dávno rozobrané a čaká na nové vydanie. V roku 1990 organizovala zbierku medzi krajanmi na podporu obnovenéj Demokratickej strany. Bola členkou Spoločnosti pre vedu a umenie, podporovala vydávanie časopisu Naše snahy. Bola neobyčajne skromná žena, vždy stála v pozadí. Až do svojho vysokého veku sa stále zaujímal, čo sa deje v starej vlasti a tešila sa, že sa dožila návratu svojho brata dr. Jozefa Lettricha a jeho druhov v demokratickom exile do pamäti národa. Vojtech Čelko

Vlastimil Vondruška

historik a spisovateľ

Jako horolezec „ve výslužbě“, který ve Vysokých Tatrách trávil všechny prázdniny a dovolené, bych vzpomínkami na Slovensko určitě

zaplnil jednu knihu. A to nepočítám návštěvy lyžařské v Donovalech a vědecké na různých konferencích. Samozřejmě, že rád vzpomínám na poděkování v časopise Vysoké Tatry za záchranu života, protože jsme s kamarádem snesli z Černého štítu těžce zraněného kolegu. Nebo na první cenu v studentské vědecké soutěži v Bratislavě. Ale nejradyji asi vzpomínám na událost, které se stala v roce, kdy SSSR a Čína po sobě střídali kdesi na sibiřské hranici. Tehdy jsme byli s kamarádem dva týdny na Brnčálce (Chata u Zeleného plesa). Celé dny jsme viseli ve stěnách a o svět dole se nezajímali. Když jsme se pak vrátili do civilizace, potkali jsme na cestě dolů „uja“, který s povozem, taženým koňmi, vozil zásoby k plesu. Jen aby řeč nestála, jsme se ho optali, co je nového. A on nám bodře odpověděl, abychom dolů raději nechodili, že je válka a v Tatranských Matliarech jsou už Číňani. Celou cestu jsme pak diskutovali, zda tam opravdu jsou. A když jsme se přiblížili k Matliarům, první, koho jsme potkali, byli tři malí šikmooči muži (tehdy tam byla zotavovna pro bratrskou pomoc Vietnamu). Jakmile jsme je zahlédli, dostali jsme záchvat smíchu. A když mám mizernou náladu, často si na tuhle historiku vzpomenu, protože žádný autor nedokáže vymyslet to, co život.

Na Slovensko vzpomínám i díky slovenským přátelům a bylo jich opravdu hodně, ale s vděkem myslím zvláště na kolegy z bratislavské katedry etnografie, protože jejich pojetí oboru bylo dost odlišné od českého. Vzpomínám na hodiny a hodiny, které jsme trávili vášnivými diskuzemi o tom, co je vlastně lidová kultura a co národ. Takhle vášnivě jsme také jednou diskutovali v jakési bratislavské vinárně (tuším U malých kapucínů), až k našemu stolu přistoupil hromotluk od vedlejšího stolu, kterého se zřejmě cosi v našich řečech dotklo, a laskavě se nás optal: „Nechcete náhodou po papuli?“ Jeden ze slovenských kolegů na něj s grácií ukázal a prohlásil: „Lid promluvil!“

Jako historik si myslím, že v profesní rovině bychom našli určitě hodně společného. Středověké dějiny obou našich států mají totiž mnohem více styčných bodů, než se zdá na první pohled a než se učí děti ve škole. Nejde o ty „velké“ dějiny politické, ale o způsob života, kulturu, vzdělanost, ideje. Středověk byl v mnoha ohledech univerzální a já si to znovu ověřil, když jsem nedávno dopisoval čtvrtý díl příběhů „prodávače ostatků“ Martina ze Stvolna (odehrává se v době Karla IV.). Svého hrdinu jsem zavedl do Horních Uher, což znamenalo, že jsem si podrobně nastudoval spoustu reálií, včetně topografie středověkého Slovenska, ale také dobové vnímání jazyka a národa. Tohle je třeba jedno z témat, o kterém se mnoho nemluví. A přitom právě ve středověku se rodily v rámci křesťanství postoje, které jsou platné i dnes (i když si to mnozí nechtějí přiznat). Středověk byl dobou, kdy lidé museli opravdu tvrdě pracovat, aby vůbec přežili. A to s sebou neslo lpění na tradičních hodnotách, jako je rodina, pravda, víra, čest. Lidé ve středověku žili na hranici smrti hladem, ale přesto měli život rádi. Dnes máme všechno a většina spoluobčanů je pořád nespokojených, frustrovaných, nařiká, fňuká. Ztratila se úcta k elementárním hodnotám. K těm hodnotám, které ve středověku ctili lidé na obou stranách naší hranice. Zkušenost našich předků, to je téma, které nás bezesporu spojuje. A pokud ho budeme ctít, budeme jistě šťastnější.

Ján Hreňo

redaktor spravodajstva ČT

Na Slovensko jsem k prarodičům jezdil už jako malý, hlavně na východ, blízko Michalovců. Nejvíce jsem sa vždy těšil na samotnou cestu - jeli jsme pomalu,

přes Tatry, dělali zastávky v různých koutech země a vždy jsem byl tamními krásami nadšen. Troufnu si říci, že Slovensko mám projeté od Bratislavy až k hranicím s Ukrajinou. Jelikož se mi líbí hory a velehory, nejvíce dojmů ve mně pochopitelně zanechaly Nizké a Vysoké Tatry, Malá i Velká Fatra. Vzhledem k početnému přibuzenstvu znám na Slovensku poměrně dost lidí - a opět - jsou roztroušeni od Bratislavy po Michalovce. Během studií ve Frankfurtu nad Mohanem jsem chodil do slovenské obce a měl i slovenskou přítelkyni. Mám pocit, že Slováci drží pospolu více než Češi. Oceňuji na nich především jejich otevřenost a srdečnost. Přesvědčil jsem se, že dokážou držet při sobě i v zahraničí, jsou víc hrdí na to, že jsou Slováci. Podle mě jsou i spontánnější. Ve většině případů se ale od Čechů příliš neliší - myslím, že to je dáno nejen společnou historií, ale i zakotvením ve středoevropském prostoru. A nejde jen o Čechy a Slováky - více společného, než si často uvědomujeme, máme třeba i s Rakušany... (Spracoval VK)

Sút'áž o najlepšiu audioknihu roka

Do súťaže o najlepšie audioknihy, ktoré boli vydané na slovenskom a českom trhu, svoje tituly nominovalo jedenásť slovenských a českých vydavateľstiev, súťaží spolu osemnásť nahrávok, z toho sú iba tri slovenské.

Nominovanými titulmi sú Wallerove Madisonské mosty, Exupéryho Kameny chrámu, Švandrlíkovi Černí baroni, Galuško Slovácko sa nesúdi, Charmsove Príbehy, Kocúrova Apáka a mamáka, Smetanovi Jánošiči s ťažkou hlavou, Svätokove Pamäti kata Mydláre, Karafiátovi Broučci, Haydenov Spratek, Ferrerove Vánoční příběhy pro potěchu duše, Rúfusove Štyri epistoly k ľudom, Poeho Vraždy v ulici Morgue, Skácelove Pohádky z Valašského království, Saroyanov Tracého tygr, Kingovo Vykoupení z věznice Shawshank, Fischerovej Duhová jiskra a Kafkova Proměna.

O poradí audiokníh rozhodne porota, ktorej predsedom je Vladimír Michal, majiteľ kníhkupectva Artforum, a členmi spisovateľka Monika Kompaniková, redaktorka časopisu Týždeň Elena Akácsová, redaktorka Slovenského rozhlasu Zuzana Belková, Tomáš Ulej z denníka Sme, karikaturista Martin Shooty Šútovec a hudobník Marián Bene Benkovič.

Každý porotca hodnotí tri kritériá: celkové spracovanie (výber diela, dramaturgia, réžia a podobne), načítanie diela a obal. Poradie víťazných audiokníh určí celkový súčet bodov a porota môže zároveň vybrať jednu audioknihu, ktorej udelí špeciálnu cenu. Na stránke forum.artforum.sk majú možnosť poslucháči audiokníh až do 13. marca hlasovať za jednotlivé tituly a udeliť tak Cenu poslucháčov. Výsledky budú oficiálne vyhlásené 22. marca. (kul)

Vladimír Skalský

Start

s Pavlom Hammelom

Symbolika bola jasná. Vzhľadom na mimoriadnu kvalitu a progresívnosť bol Pavol Hammel (1948), spevák, gitarista a mimochodom vyštudovaný právnik,

Pavol stal nádejným huslistom. Vstúpil do Železničarskeho umeleckého súboru, s ktorým hrával na vystúpeniach ľudovky, klasiku a moderné tanečné pies-

Po dvoch koncoročných predpremiérach, jednej televíznej a jednej predvianočnej, 8. februára sa uskutočnila definitívna premiéra, takpovediac ostrý ŠTART Slovensko-českého ART klubu, už naozaj v duchu, zodpovedajúcom jeho názvu. Teda nielen so slovenským hosťom a česko-slovenským publikom, ale aj so slovenskými obrazmi na stenách a skvelým malokarpatským vínom v chladničkách. Hviezdou podujatia bola legenda slovenskej a česko-slovenskej hudobnej scény - Pavol Hammel.

ničky si nahráva na vrchol vtedajšej tuzemskej záznamovej a reprodukčnej techniky, magnetofón Sonet Duo. Osudová chvíľa prišla v prezidentskom paláci. Vtedy to bol, pravda, pioniersky koncert, ale rock'n'rollový koncert. Hral Vasko Velčický a skupina Tiene. Paľo má vtedy trinásť rokov a na koncert ho musí prepašovať brat. Vystúpenie v ňom zanecháva hlboký dojem.

Pod vplyvom nastupujúcej vlny rock'n'rollu prechádzajú Hammel a Sal-

ler na gitary a Kaššay na basovú gitaru. František Machats sa ujíma bicích nástrojov. So skupinou príležitostne spieva aj Boris Puškár (Hammel vtedy ešte nebol spevákom skupiny). Prvý koncert skupiny Prúdy (vtedy ešte pod názvom The Jets) sa koná v kultúrnom dome na Súťažnej ulici, na sídlisku 500 bytov. Na pódiu odznejú skladby Shadows, Ventures a Sputniks. Čoskoro po koncerte skupina opúšťa anglický názov a definitívne sa premenúva na Prúdy. Prúdy priberajú do svojho repertoára

Slovensko-český ART klub, V Závětrá 4, Praha 7, pri metre Nádraží Holešovice

vždy cenený v Prahe minimálne tak, ako v Bratislave.

Už v útlom veku ho k hudbe priviedol otec, huslista v SND. Čoskoro sa aj

ne. Niekedy v roku 1960 ho starší brat Juraj priviedol k rock'n'rollu. Pod jeho vplyvom už na počiatku šesťdesiatych rokov počúva Radio Luxembourg a pes-

TIBOR NEIZER HOVORÍ O SLOVENSKÝCH VÍNACH

pesničky Beatles a Who a zbierajú skúsenosti hraním na čajoch pre mladých (vtedajších diskotékach).

V roku 1964 už prichádza prvé miesto na celoslovenskej prehliadke beatových skupín. Skupina už skladá pôvodné pesničky. Slovenské texty im píše Rudolf Skukálek, básnik, prekladateľ a toho času aj člen lektorskej skupiny v Slovenskom rozhlase. Mimochodom, texty budú aj do budúcnosti jednou zo silných stránok ich tvorby. Práve Skukálek sprostredkúva kontakt skupiny na rozhlas a výsledkom je prvá nahrávka, instrumentálna skladba Šálka čaju.

O rok neskôr Pavol Hammel skladá svoju prvú pesničku - Spievam si peseň. Text píše Rudolf Skukálek. V rovnakom roku Vlado Kaššay privádza do skupiny klaviristu Mariána Vargu (1947), študenta kompozície na Bratislavskom konzervatóriu. V okruhu okolo Prúdom sa objavuje začínajúci textár Boris Filan, Hammelov spolužiak z SVŠky. Marián Varga zasa privádza svojho spolužiaka z konzervatória, mladého básnika a čerstvého laureáta ceny PEN-klubu, Kamila Peteraja. Vzniká silná dlhoročná zostava.

Supraphon vydáva malú platňu, na ktorej Prúdom patrí celá jedna strana. Singel s pesničkou Pod' so mnou

vychádza v limitovanom náklade a dnes je zberateľskou raritou. Druhá SP obsahuje pesničky Tam v Massachusetts a Spievam si peseň. Platňa sa stáva veľkým bestsellerom.

To už sa všetko valí a valí. V roku 1969 vychádza geniálny album Zvonky zvoňte. Ďalej už ten príbeh každý pozná. Platne, vystúpenia, ceny, dnes i vlastná promotérska spoločnosť Rock Production Bratislava...

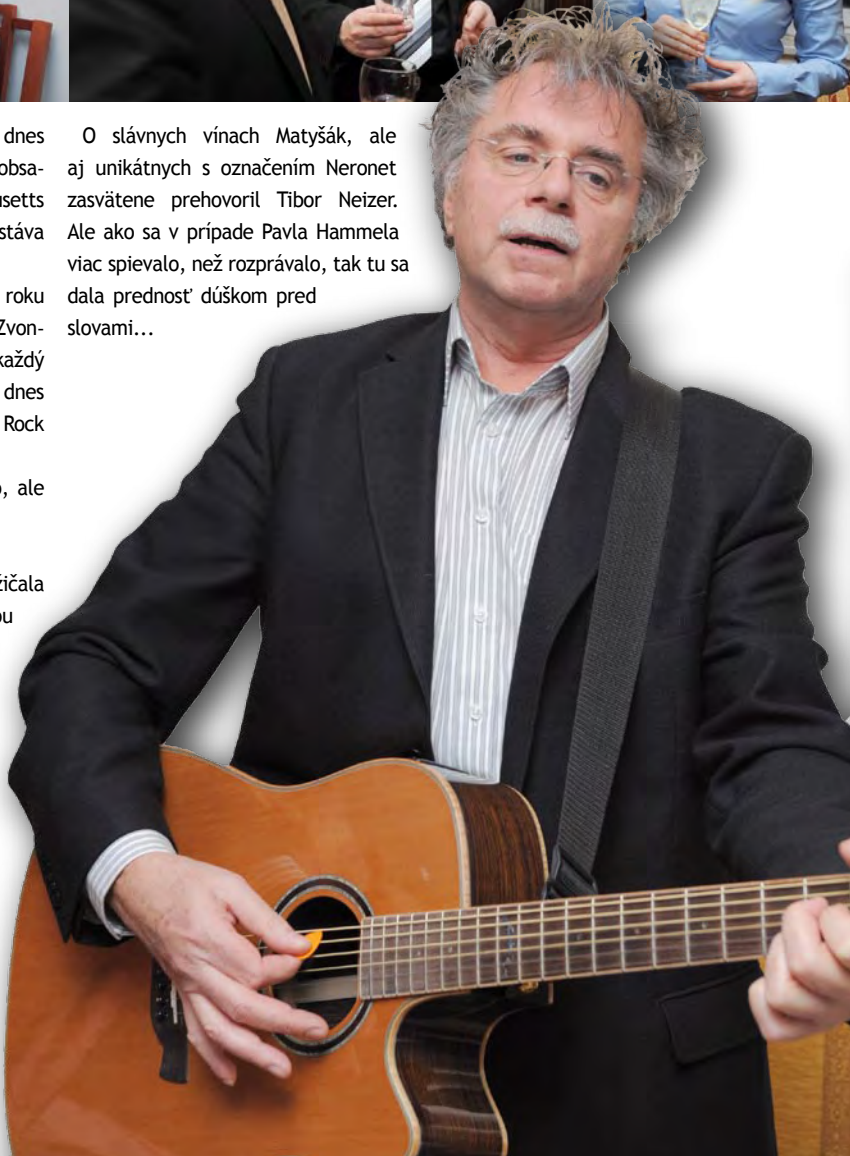
Aj o tom sa v klube rozprávalo, ale najmä spievalo.

Mimoriadne výtvarné diela zapožičala klubu D+Gallery na čele s dr. Jiřínou Diváčkou. Až na úplne prvý art-protis v Československu sú ostatné diela predajné a pochádzajú od najzvučnejších mien - Victor Vasarely, Martin Duška, Karol Kállay, Július Flaché, Ignác Kolčák, Běla Kolčáková, Eva Trizuljaková, Klára Pataki, Ladislav Berger, Blanka Votavová, Jana Černá-Korkoš, Ľudmila Cvangrošová, Katarína Figorová-Alexyová, Róbert Jančovič alebo v Austrálii žijúca Nataša Florean. Hneď desiatkou obrazov je zastúpená Jana Reháková-Lalová.

REPREZENTANTI PRAHY 7: RADNÝ PRE KULTÚRU JIŘÍ KOUTSKÝ (VLAVO) S PRIATELKOU A HOVORCA MARTIN VOKUS, ZHODOU OKOLNOSTÍ SYN ŠEFREDAKTORKY SD

O slávnych vínach Matyšák, ale aj unikátnych s označením Neronet zasvätené prehovoril Tibor Neizer. Ale ako sa v prípade Pavla Hammela viac spievalo, než rozprávalo, tak tu sa dala prednosť dúškom pred slovami...

BLANKA BARTÍKOVÁ (VLAVO) Z ČESKÉHO MINISTERSTVA KULTÚRY SA DOBRE BAVILA S VLADIMÍROM SKALSKÝM A ZUZANOU SUCHÁNKOVOU

VĎAKA JIŘINE DIVÁCKEJ JE SLOVENSKO-ČESKÝ ART KLUB MIMORIADNE ZAUJÍMAVOU GALÉRIOU

Juhozápadne od mesta Zvolen na vysokom skalnatom hrebeni rozprestiera sa jedna z najstarších a najrozsiahlejších stredovekých fortifikácií na Slovensku, Pustý hrad. Jeho horná časť bola preukázateľne osídlená už v praveku.

Tamara Hrabková

V mladšej dobe bronzovej tu vybudovali hradisko s valmi, ktoré neskôr obnovili Slovania a následne ho využívali ako dobre zabezpečené refúgium. V 12. storočí sa na týchto miestach začalo s výstavbou hradu, ktorý sa stal dôležitým administratívnym centrom kráľovského komitátu. Jeho výhodná poloha priamo nad sútokom Hrona a Slatiny zohrávala významnú úlohu pri ochrane križovatky dvoch strategických ciest. Severo-južnej Via Magny, ktorá viedla z Poľska do Uhorska, a východo-západnej, spájajúcej región Potisia s Ponitím.

Čínsky múr na Slovensku

Pôvodný názov pevnosti bol Zvolenský hrad, neskôr Starý Zvolen. Písomne je doložený z roku 1214 a spomína sa aj v Anonymovej kronike. Po tatárskom vpáde v polovici 13. storočia začalo sa s jeho radikálnou prestavbou. K hornému hradu pribudol dolný hrad a na spojovacej ceste, ktorú chránila mohutná hradba, vybudovali stredný hrad. Impozantný hradný komplex sa stal sídlom komesov a županov Zvolenskej veľžupy, ktorá zahŕňala územie takmer celého dnešného stredného Slovenska. Súčasne v ňom prebývali uhorskí králi predovšetkým počas svojich poľovačiek v priľahlých lesoch Javoria.

Staviteľský vývoj Pustého hradu je naďalej predmetom kontinuálneho výskumu. Archivné materiály prezrádzajú, že horný hrad mal v strede hranolovú vežu a bol opatrený priekopami. Postupne sa začalo s výstavbou rozsiahleho predhradia, z ktorého sa zachovala vstupná brána. Nižšie položený dolný hrad mal pravidelný oválny pôdorys pretiahnutého tvaru. Ruderizované zvyšky veže a brány sú zreteľné ešte aj dnes. Väčšie gotické stavebné úpravy boli na hrade vykonané koncom 13. storočia. Realizoval ich Demeter a jeho synovec magister rytier Donč zo šľachtického rodu Balašovcov, ktorý sa tu načas usídlil. Po Dončovej smrti sa Zvolenská veľžupa rozpadla na menšie

územné celky, z ktorých vznikli samostatné stolice Zvolen, Liptov, Turiec a Orava.

V nasledujúcom období Pustý hrad pozvoľna začal strácať svoj niekdajší význam. Obytné priestory slúžili už iba vojenským oddielom Jána Jiskru. Napokon hradné objekty zničil požiar, ktorý sa rozšíril počas ich dobývania Jánom Huňadym v roku 1451. Týmto sa definitívne spečatil osud kedysi mohutnej a chýrnej pevnosti. Do tohto obdobia spadá aj dnešné pomenovanie fortifikácie.

Funkčné poslanie Pustého hradu prešlo do kompetencie Zvolenského zámku, ktorý dal postaviť uhorský kráľ Ľudovít Veľký v 2. polovici 14. storočia. Vrcholné dielo gotického staviteľského umenia začalo vyrastať na mieste pôvodnej kráľovskej kúrie a dispozičným riešením verne kopirovalo architektúru talianskych mestských kastelov. V polovici 15. storočia na zámku sídlil Ján Jiskra, ktorý ihneď začal s jeho opevňovaním. Počas prestavby v roku 1548 k zámku pribudla renesančná nadstavba, zosilnilo sa vonkajšie opevnenie a vybudoval sa bastión s napojením na mestské hradby. Takto zabezpečený vyše sto rokov odolával Turkom pri ich postupe k bankským mestám. V 18. storočí zámok dostal barokovú úpravu s pôsobivým cimburím, ktoré po celom obvode zvýrazňuje jeho stavebný sloh. Táto národná kultúrna pamiatka bola

naposledy rekonštruovaná v polovici uplynulého storočia a od tých čias vytvára veľkolepú dominantu okresného sídla. Dnes je v priestoroch Zvolenského zámku umiestnená stála expozícia Slovenskej národnej galérie, kde okrem iného možno uzrieť archeologické nálezy z Pustého hradu, inštalované pod názvom Z histórie Zvolena.

Pustý hrad bol v roku 1965 vyhlásený za chránenú kultúrnu pamiatku. Avšak napriek tejto realite naďalej pôsobil zanedbaným dojmom a pozvoľna upadal do zabudnutia. O to viac teší, že v súčasnosti tu vládne čulý pracovný ruch. Po výstupe náučným chodníkom návštevníka v cieľi privítajú početné aktivity nadšencov, ktorí sa pod odborným dohľadom snažia zabrániť deštruktívnej ruderizácii a spod nánosov času oprášiť nenahraditeľný dokumentačný materiál o našej histórii. Nesporne najpríťažlivejšou atrakciou je samotná prehliadka autentických ruín v otvorenom plenéri kolosálnych rozmerov. Následná prechádzka po hradbách evokuje predstavu o akejsi miniatúrnej replike čínskeho múru, ktorá sa nachádza priamo v srdci Slovenska. Torzo opevnenia vzápätí núka nádherný panoramatický výhľad na celú sídelnú aglomeráciu a jej široké okolie.

Od roku 1992 mesto Zvolen zabezpečuje na Pustom hrade systematický archeologický výskum spojený s rekonštrukčnými a konzervačnými prácami. Obdivovatelia historických a kultúrnych pamätihodností chcú veriť, že sa v konečnom dôsledku predsa len podarí zachrániť tento profánný architektonický skvost, ktorý patrí medzi najunikátnejšie hradné komplexy v celoeurópskom kontexte.

Pamäti Michala Kováča

Na prelome rokov sa na pulty slovenských kníhkupectiev dostala kniha Pamäti s podtitulom Môj príbeh občana a prezidenta, prvého demokratického prezidenta Slovenskej republiky Michala Kováča. Vznikla v spolupráci so spisovateľom a publicistom Antonom Balážom, ktorý v rokoch 1993 až 1995 pôsobil v Kancelárii prezidenta SR a ktorý je dobre známy ako autor aj Čitateľom Slovenských dotykov. Vyšla vo vydavateľstve MilaniuM a je osobným svedectvom životnej cesty Michala Kováča, ktorá sa začala v zemlinskej dedine Lubiša. Ako bankového experta ho priviedla na Kubu i do Londýna, po Novembri 1989 mu nečakane otvorila cestu do politiky, v ktorej sa stal aj posledným predsedom Federálneho zhromaždenia v Prahe, a po vzniku Slovenskej republiky v roku 1993 k zvoleniu do funkcie prezidenta. Pamäti sú nielen

príbehom vzniku a prvých rokov novej prezidentskej tradície, ale prinášajú aj Kováčov autentický pohľad na zápas, ktorý musel počas celého funkčného obdobia zväzdať s Vladimirom Mečiarom o udržanie demokratického charakteru slovenskej štátnosti. Cenné a čitateľsky pritažlivé sú aj spomienky na stretnutia s pápežom Jánom Pavlom II., americkým prezidentom Billom Clintonom či Václavom Havlom. Pre Slovenské dotyky je iste významným, že Anton Baláž si ako jeden z podkladov vyžiadal aj dvojrozhovor s prezidentmi Václavom Havlom a Michalom Kováčom, ktorý vyšiel v našom časopise a ktorý pripravili Nad'a Vokušová a Vladimír Skalský. „Najviac času mi zabralo rozpracovať obdobie od roku 1994, keď som v parlamente vystúpil s ostrou kritikou proti Vladimírovi Mečiarovi a proti tomu, ako sa vládne. Odplatu za kritiku si odniesol môj syn, ktorého uniesli a ktorý sa potom ťažko pozviechal,“ uviedol Michal Kováč.

Podrobnejšie sa bude téme venovať literárny štvrťročník Zrkadlenie/ Zrcadlení vo svojom prvom tohtoročnom čísle. (vs)

Potúebujete zajistiť moderný bydlend' a péči pro seniory v blízkosti Prahy včetní ošetúovateľské asistence?

- Máme pro vás jedinečné úšend'Domov pro seniory Dúvejeck' Park v Dúvejeck'ch, okres Praha-v'chod.
- Celé zaúženďtj, bydlend'pro seniory, restaurace, školiceentrum a wellness je v provozu od 1. června 2010.
- Nabáďtne vysokou kvalitu služeb, jistotu pomoci v nadstandardní vybaveném a zajáňnaví architektonicky úšeném komplexu bezbariérov'ch apartmánů. Budete máď po ruce vešker' komfort, ošetúovateľskou službu a pravidelnou lékařskou péči.
- Poskytneme vám dlouhodobě i odlehčovací (krátkodobě) pobyty. Zaúženďje vhodné jak pro aktivní seniory, tak i pro klienty, kteúďv závislosti na svém zdravotním stavu vyzádujčv šsenou péči.

Chcete-li našch nabáďky využít a chcete slevu, kontaktujte redakci Slovenských dotyků!

www.drevcickypark.com

Info

- st. 2. 3. - st. 9. 3. Velký Špaliček, Brno CINEMA MUNDI 2011 2. ročník mezinárodního filmového festivalu, na ktorom sa predstavia filmy z celého sveta, ktoré súťažia o nominácie na Oscara v kategórii Najlepší cudzojazyčný film št. 3. 3. o 21.30 ut. 8. 3. o 19.30 Slovensko na festivale zastupuje film režiséra Jara Vojteka Hranica
- št. 3. 3. o 9.00 Městská knihovna Nymburk, Palackého třída 1749, Nymburk ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU Výchovno-dramatický program pre deti o slovenčine a jednej rozprávkovej krajine Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka
- št. 3. 3. o 18.00 České centrum, Rytiřská 31, Praha 1 FOLKLORE IS ALIVE! FOLKLÓRNE STOPY V SÚČASNOM DIZAJNE KRAJÍN V4 Tradičné hodnoty našich predkov očami mladých dizajnérov a výtvarníkov Spoločná prehliadka mladých umelcov z Česka, Maďarska, Poľska a Slovenska Kultúrny program: Dušan Holík (SK) - fujara Výstava je súčasťou festivalu Jeden svet 2011
- pi. 3. 3. o 9.00 Městská knihovna Nymburk, Palackého třída 1749, Nymburk SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA Komponovaný literárny program pre študentov Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka
- pi. 4. 3. o 10.00 Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1 FUJARA - kráľovná medzi ľudovými nástrojmi Fujaru, ktorú organizácia UNESCO zaradila do zoznamu svetového ústneho a nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva, predstavi výrobca a učiteľ hry na tento nástroj Dušan Holík
- so. 5. 3. o 19.00 Spolkový dom, K Vídouli 727, Praha 5 RUŠINSKA ZÁBAVA V PRAHE Prvá rusínska zábava v Prahe na spôsob zábav, aké sa organizujú na východe Slovenska Zahrá skupina Apollon, folklórny a spevácky program, ArtShow Shock&Roll
- ut. 8. 3. o 18.30 Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1 ZO ŽILINY DO SVETA Spomienky českého rodáka Ing. Jana H. Zichu, úšpešného staviteľa a projektanta rýchlodrah vo svete, na roky štúdií na Vysokej škole dopravy a spojov v Žiline, jeho odchod a pôsobenie v USA a na jeho vzťah k Slovensku Večerom sprevádza: Dr. Zlatica Fořtová
- ut. 8. 3. - št. 17. 3. JEDEN SVĚT 13. ročník mezinárodního festivalu dokumentárných filmov o ľudských právach so. 12. 3. o 19.30 Kino Atlas, Sokolovská 1, Praha 8 št. 17. 3. o 19.30 Kino Evald, Národní 28, Praha 1 Slovensko na festivale zastupuje dokumentárny film režiséra Jara Vojteka Z kola von - Co je za tým
- st. 9. 3. o 18.00 Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1 LITERÁRNÝ VEČER V SLEPÝCH ULIČKÁCH Stretnutie s básnikom a textárom Kamilom Peterajom a spevákom Miroslavom Žbirkom
- št. 10. 3. o 18.00 Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1 MILOŠ ALEXANDER BAZOVSKÝ (1899-1968) Výber z tvorby umelca zo zbierky Galérie Miloša Alexandra Bazovského v Trenčine Kurátorka výstavy: Danica Lovišková Výstava potrvá do 11. 4. 2011
- so. 12. 3. o 13.00 ČRo Leonardo DŽAVOTANIE Rozprávanie po slovensky o Slovensku a Slovákoch. Tento raz o knihách a aktuálnom dianí okolo nich
- ut. 22. 3. o 18.00 Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1 LADISLAV BALLEK Večer venovaný významnému životnému jubileu slovenského spisovateľa Ladislava Balleka
- št. 24. 3. o 19.30 Divadlo v Řeznické o.p.s., Řeznická 17, Praha 1 Lubo Dobrovoda: JA MALKÁČ Pokus o náhľad do spolunažívania jednej česko-slovenskej rodiny očami päťročného chlapca koncom 60. rokov 20. storočia Hrajú: M. Veliký, M. Zimová, P. Varga, D. Deutscha, M. Matejka Réžia: Slovenská sekcia Divadla v Dlouhé
- št. 24. 3. - pi. 1. 4. Village Cinema Anděl, Radlická 3179/1E, Praha 5 FEBIOFEST 2011 XVIII. mezinárodní prehliadka filmu, televízie a videa ut. 29. 3. Kino osobnosti: Pocta Milanovi Lasicovi Utekajme, už ide - režie Dušan Rapoš Sladké hry minulého leta - režie Juraj Herz Srdečný pozdrav ze zeměkoule - režie Oldřich Lipský Pasti pasti pastičky - režie Věra Chytilová
- ne. 27. 3. o 17.45 - 18.30 repríza st. 30. 3. o 02.00 - 03.00 Český rozhlas 3 - stanica Vltava SLOVENSKÁ JAZZOVÁ SCÉNA NA VLNÁCH ČESKÉHO ROZHLASU Prezentácia slovenskej jazzovej scény vo vysielaní Českého rozhlasu 3 - stanica Vltava Uváždzajú: Aleš Benda a Vladimír Valovič
- st. 30. 3. o 20.00 SaSaZu, Bubenské nábřeží 306/13, Praha 7 SLOVENSKÉ HVIEZDY V SASAZU Slovenská legenda Polemic verzus Chikiliki-tua v najmodernejšom pražskom klube s kapacitou 2500 návštevníkov. Najväčšia slovakovia v dejinách Usporiadáva Student Zone Prague a Slovensko-český klub

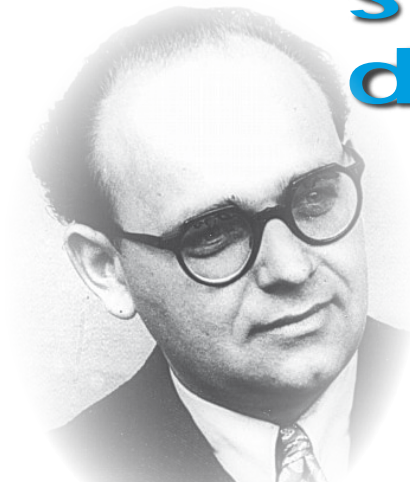
(Vyzrazené podujatia usporadúva alebo spolusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, a ČeskoSlovenská scéna)

Začiatkom tohto roka sme si pripomenuli nedožitú 90. výročie narodenia popredného východoslovenského básnika a dramaturga Jula Zborovjana. Jeho život a tvorbu približuje verejnosti stála expozícia dokumentačného materiálu o Julovi Zborovjanovi, sprístupnená v Obecnej knižnici v Šarišských Michalánoch.

Julo Zborovjan sa narodil 14. januára 1921 v Šarišských Michalánoch. Mal päť súrodencov. Keď mal 17 rokov, matka im zomrela. V dôsledku jej smrti mladý Julo skoro odišiel z domu a ťažko sa prebýjal životom. Básnický talent sa však uňho prejavil už počas gymnaziálnych štúdií v Prešove, kde študoval na prelome 30. a 40. rokov minulého storočia. Tam začal písať prvé verše, ktoré vyšli v rôznych časopisoch, ako sú Slovenské pohľady, Elán, Mladý, Pozdrav mladých. Okrem poézie mal v tom čase ešte veľa ďalších záľub. Hrával v dedinskom divadle. Spolu s bratom Jozefom a ďalšími študentmi stál pri zrode prvej futbalovej jedenástky v obci. Na Gymnáziu v Prešove prekonal ťažkú chorobu a odišiel sa liečiť do Vysokých Tatier. Počas stredoškolského štúdia získal pod vedením Antona Prídavku divadelnú predprípravu spoluprácou v Slovenskom rozhlase a v divadelnom krúžku Záborský.

Po maturite v roku 1943 a neukončenom štúdiu na Právnickej fakulte v Bratislave ho v roku 1945 prijal do služieb Východoslovenského národného divadla sám Janko Borodáč, s ktorým ho spájalo trvalé priateľstvo. Ani po smrti Janka Borodáča nezabúdala na túto poctu. Preto sa stal jedným z držiteľov jeho odkazu a editorom jeho pamäti.

V Košickom Východoslovenskom národnom a neskôr Štátnom divadle najprv vykonával funkciu tajomníka, redigoval bulletin pre činohru,

spevohru a balet a od roku 1948 až do posledných chvíľ svojho života - celé jedno štvrtstoročie - vydržal v profesii dramaturga a zapáleného divadelníka, dramaturga, režiséra, redaktora a publicistu, čo je ojedinelý prípad vytrvalosti v práci k prospechu slovenskej divadelnej kultúry. Zborovjanom realizované Večery poézie a hudby vytvorili základ pre známe Divadielko pod kupolou. Popri tejto náročnej práci stihol absolvovať Filozofickú fakultu UPJŠ v Prešove.

Julo Zborovjan vydal svoju Prvotinu, ktorá ňou naozaj aj bola, pod pseudonymom Julo Michalánský. Od roku 1937 do roku 1976 nasledovalo celkom 12 básnických zbierok. K mládeži sa prihovárал

Klenot slovenskej divadelnej literatúry

prostredníctvom piatich rozprávok, prevažne veršovaných. Preložil drámy španielskych autorov - Fuente Ovejuna od Lope de Vegu a Don Juan Tenorio od Josého Zorilla. Je autorom 14 inscenácií, 4 zborníkov a dvoch monografií o Jankovi Borodáčovi a Andrejovi Chmelkovi.

Zomrel uprostred tvorivej práce 20. októbra 1974. Odišiel v najproduktívnejšom veku, plný plánov, priprav, rozrobených prác. Zanechal za sebou desiatky, ba stovky básní, ktoré by si vyžiadali ešte rukopisné úpravy, doplnky. Pochovaný je na cintoríne v Šarišských Michalánoch, kde mu v roku 1984 odhalili náhrobok - spoločné dielo jeho priateľov - maliara a grafika Ernesta Zmetáka a architekta, profesora Viktora Malinovského. Je na ňom postava múzy ľúbostnej poézie Erato. Epitaf tvoria posledné dva verše z básne Rozlúčka z jeho zbierky Prehovor, srdce: „Všetko, čo žije po mne v mojom mene v práci a v láske, to ma pripomenie...“

Anna Papiežová

Žiadosti tisícov zakarpatských Ukrajincov

Päť až sedemtisíc obyvateľov Zakarpatskej Ukrajiny podalo od začiatku roka žiadosť o maďarský pas a prihlásilo sa k maďarskému občianstvu. Využili tak nové ustanovenie maďarského zákona, ktorý zahraničným Maďarom umožňuje v zjednodušenom konaní získať maďarský pas a využívať práva občanov Európskej únie.

Na západnej Ukrajine sa k maďarskej národnosti hlási zhruba 150-tisíc ľudí. Podľa informácií ukrajinských médií maďarský konzulát v Užhorode otvoril špeciálnu kanceláriu v Beregszászi, ktoré je centrom maďarskej menšiny na západnej Ukrajine. V meste, kde žije asi 26-tisíc ľudí, vraj každú polhodinu prijímajú novú žiadosť o maďarský pas.

Obyvatelia západnej Ukrajiny maďarskej národnosti, rovnako ako etnickí Maďari žijúci kdekoľvek inde, môžu od začiatku tohto roka využívať ustanovenie nového maďarského zákona o občianstve. Právna úprava umožňuje zahraničným Maďarom požiadať o maďarské občianstvo v zjednodušenom konaní na základe etnického pôvodu a znalosti maďarčiny.

Mimo Maďarska žije asi 3,5 milióna etnických Maďarov, hlavne v Rumunsku, na Slovensku, v Srbsku a na Ukrajine.

Maďarský zákon vyvolal protesty najmä na Slovensku. Bývalá vláda Roberta Fica prijala odvetný zákon, na základe ktorého občania po získaní občianstva iného štátu prídu o slovenskú štátnu príslušnosť. Zatiaľ prišlo pre tento zákon

o slovenské občianstvo dvadsaťpäť osôb. Súčasná vláda premiérky Ivety Radičovej chce zákon zmierniť kompromisnou novelou.

Ani ukrajinské zákony neumožňujú dvojaké občianstvo, ale to podľa užhorodských médií záujem o maďarský pas nijako neznižuje. Ukrajinské úrady zatiaľ záujem etnických Maďarov o maďarské občianstvo nijako nekomentovali.

Žiadosti o občianstvo vybavuje maďarský konzulát počas troch mesiacov. Požiadavky sú podľa užhorodských novinárov minimálne - okrem základnej znalosti maďarčiny sú to maďarské „korene“. V zakarpatských podmienkach stačí, aby sa ktokolvek z predkov žiadateľa narodil na území Zakarpatska do roku 1918 alebo v rokoch 1938 - 45, keď bol región súčasťou Maďarska (Uhorska).

„Taký ľahký prístup k občianstvu štátu Európskej únie Ukrajinci ešte nikdy nemali,“ komentoval situáciu spravodajský server Zakarpátje onlajn. Ukrajinské médiá odhadujú, že v priebehu tohto roka môže získať maďarský pas 250 až 400-tisíc etnických Maďarov žijúcich mimo územia Maďarska.

(čt)

Americkí, japonskí, ale aj ruskí či ukrajinskí nepočujúci športovci zostali po príchode na Slovensko v šoku. Deaflympiáda, na ktorej sa chystali súťažiť, sa nekonala. Akcia, ktorá mohla krajinu spropagovať, sa skončila fiaskom. Američania na deaflympiáde zarobili, v Taiwane pripravili športovcom úžasný ceremoniál a na Slovensku športovci iba zistili, že nijaká deaflympiáda nebude.

Slovenská hanba

Boris Macko

Hoci o tom, že v roku 2011 budú hry u nás, sa rozhodlo už pred šiestimi rokmi, dnes dávajú od blamáže všetci ruky preč. Za všetko má byť zodpovedný len jeden človek. Šéf deaflympijského výboru Jaromír Ruda. Ten sa médiám vyhýbal a na oficiálnej stránke deaflympiády zverejnil vyhlásenie, v ktorom prijal zodpovednosť za jej zrušenie.

Deaflympionici sa o tom však včas nedozvedeli a vo februári pricestovali. Teraz budú zrejme požadovať vrátenie peňazí za cestu a ubytovanie.

Od problémov týkajúcich sa deaflympiády sa

milióna eur. Údajne má ísť o sponzorské peniaze určené práve na usporiadanie deaflympiády. Preto strávil aj niekoľko mesiacov vo vyšetrovacej väzbe. Súd zatiaľ prípad nevyriešil, pre absenciu obžalovaného nebolo možné ani predbežne prerokovať obžalobu. Ruda sa vždy ospravedlnil pre dočasnú práceneschopnosť. Ak ho uznajú vinným, hrozí mu trest 10 až 15 rokov.

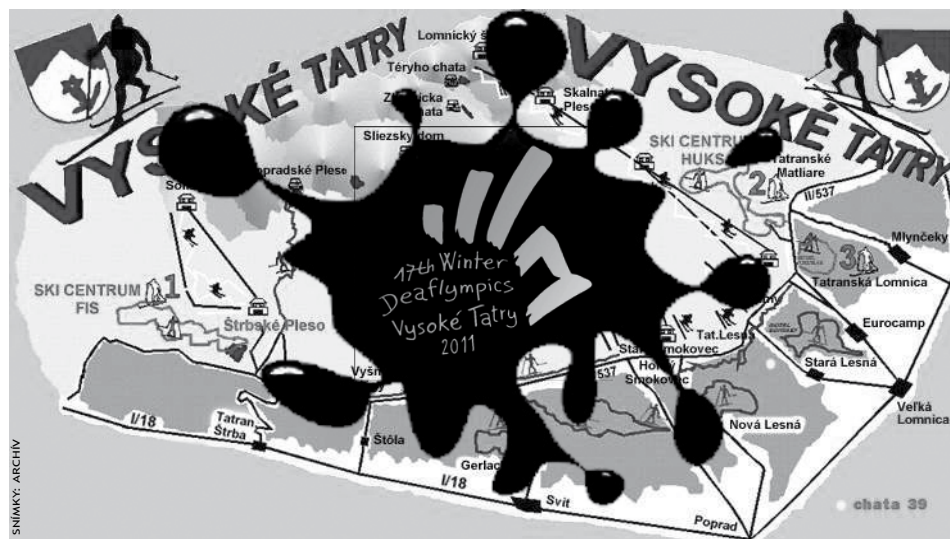
Občianske združenia môžu dostávať od ľudí dve percentá z daní. Hovorca ministerstva vnútra priznal, že prípad by mal byť komplexne vyšetrený

za pár mesiacov dokonale všetko pripraviť. Podľa posledných vyhlásení boli podvedení aj oni, keďže im vraj Ruda ukázal falošné dokumenty. Otázne však je, ako mohla situácia dôjsť až tak ďaleko a či predsa len nemohla nejaká inštitúcia zasiahnuť.

Inšpektorka medzinárodného deaflympijského výboru Tiffany Granforsová povedala, že v prvom rade myslia na športovcov, ktorí na Slovensko prišli, a potom budú riešiť vzniknutú situáciu. Výkonná rada Medzinárodného výboru športu nepočujúcich požiadala o stretnutie s Jaromírom Rudom, aby s ním prediskutovali všetky dôležité otázky. Práve na Slovensku sa malo slávnostne zvoliť dejisko deaflympijských hier v roku 2017.

Posledná nádej, že by sa deaflympijské hry mohli konať aspoň v minimálnom rozsahu, padla uprostred februára, keď prevádzkovatelia stredísk, kde mali športovci bývať a súťažiť, napriek príslubom nedostali žiadne peniaze. Medzinárodný výbor športu nepočujúcich už agóniu nepredĺžoval a ešte ten deň hry zrušil. Slovensko tak utrhlo medzinárodnú hanbu, ktorá je o to väčšia, že niečo podobné sa nestalo od roku 1949, keď sa hry konali prvý raz.

Problémom však podľa prevádzkovateľov zimných

dištancovali viaceré inštitúcie, či už olympijský výbor, vláda alebo ministerstvo školstva. Rovnako aj Slovenský paralympijský výbor, od ktorého sa pred niekoľkými rokmi deaflympijský výbor odčlenil. Aktivity Slovenského deaflympijského výboru týkajúce sa deaflympiády prakticky nikto nekontroloval. Ministerstvo školstva síce napríklad odmietlo prideliť deaflympijskému výboru dotáciu 690-tisíc eur, o ktorú žiadal, ale inak nepodniklo nič. „Organizácia s oneskorením vyúčtovala náklady na reprezentáciu na podobnej súťaži v Taipei. Neskôr rezort nemohol v organizácii vykonať ani žiadnu kontrolu nakladania s finančnými prostriedkami, a preto sme im pri podaní žiadosti o dotáciu nevyhoveli,“ povedala hovorkyňa rezortu Miriam Žiaková.

Nekonalo ani ministerstvo vnútra napriek tomu, že občianske združenia, medzi ktoré patrí deaflympijský výbor, patria do jeho pôsobnosti a Jaromír Ruda ako jeho šéf je spolu s istým košickým advokátom obvinený zo sprenevery 1,7

aj z tohto dôvodu. „Ak sa počas preverovania ukáže, že pravidlá v tejto oblasti sú veľkorysé, sme za otvorenie diskusie o ich sprísnení,“ povedal hovorca rezortu Gábor Grendel.

Slovensko utrhlo medzinárodnú hanbu, ktorá je o to väčšia, že niečo podobné sa nestalo od roku 1949, keď sa hry konali prvý raz.

Otázny je aj postoj Medzinárodného deaflympijského výboru, ktorý v apríli minulého roka Slovensku hry odňal. No o pár týždňov po kontrole zase nepochopiteľne vrátil. A to aj napriek viacerým varovaniam zo Slovenska, že to zrejme nedopadne dobre. Asi zavážilo aj to, že nenašli náhradnú krajinu či stredisko, ktoré by bolo schopné

stredísk neboli len peniaze. Zorganizovanie pretekov v lyžovaní či snowbordingu chce totiž aj plán a čas na prípravu. A v tomto prípade neboli splnené ani tieto predpoklady. „Výstavba U-rampy sa nedá urobiť za štyri dni,“ hovorí riaditeľ strediska Štrbské Pleso Peter Tomko.

Situácia mrzí aj tatranských starostov a na nezodpovednosť organizátora doplatili aj v Kežmarku či Levoči. Tam začali rekonštruovať štadióny pre deaflympiádu s tým, že výbor im prispeje. „Mrzí nás to o to viac, že za situáciu nemôžeme. Päť rokov to boli len sľuby,“ komentoval situáciu starosta Štrby Michal Sýkora. Aj podľa riaditeľa Združenia cestovného ruchu Vysoké Tatry Petra Chudého je to hanba pre Slovensko, nevrhá to dobré svetlo na krajinu ani región.

Jaromír Ruda tvrdí, že dostavba zimných štadiónov v Levoči a Kežmarku má byť dofinancovaná a nemá byť spájaná so zrušením hier. Investičné akcie majú byť podľa neho realizované. V oboch mestách však už neveria, že k tomu niekedy dôjde.

Rusi si Slovákov vážia

Takmer dvanásť miliónov obyvateľov oficiálne. Ďalšie dva milióny sa strácajú kdesi v análoch byrokracie veľkomesta. Emigranti z Ukrajiny, Azerbajdžanu, Arménska. Tatári, Židia, Bielorusi, Gruzínci. Moskva. Pirôžky, pelmene, moroženoje, losos a kaviár. Megalopolis, obrovské mravenisko, kde kralujú dvaja králi - Medvedev a Putin.

Monika Necpálová

Najnovšia móda. Noblesa ruskej blond. Bavoráky pred vychytenými útočiskami bohatých. Livrej a drahokamy. Metro ako výstavná skriňa hlavného mesta euroázijskej krajiny. Až sa vám hlava zatočí. Moskva nie je Rusko. Nakukneme spoločne do kotla, kde sa varí svetová politika. Moskva nie je Rusko. Moskva city je odrazom svetového trhu. Moskva nie je Rusko. Je to galéria obrazov, avantgardy a baletu. Dávno utíchla zašlá sláva červenej hviezdy. Stagnácia je proti prírode. A proti spoločnosti detto. Obraz Moskvy sa vo svetových médiách zmenil. Červená farba sa zmenila na farbu zlatého slnka. Ak ste niekedy v posledných rokoch zavítali do hlavného mesta Ruskej federácie, potvrdíte, že mesto si žije na vysokej nohe. Tep mesta musia dodržiavať i jeho obyvatelia. Pár rubľov vám nestačí. Štandard je totiž privysoký. Jedno z najdrahších miest sveta. Stojí za cenami stáročia budovaný rešpekt ruského medveďa?

Rusko naďalej dominuje spolu s ďalšími frekventantmi svetovému hospodárstvu. Ruská hrdosť sa pestuje. U najmenších je len malinkou sadeničkou. Poctivo ju však zalievajú učitelia. Idolom národnej hrdosti je Puškin. Spolu so žiakmi jednej z mnohých moskovských základných škôl vstupujeme do múzea A. S. Puškina na jednej z najslávnejších ulíc sveta Arbat. Prekrásna, azúrovo modrá historická budova bola kedysi miestom prežívania puškinovského moskovského obdobia. Azda najpopulárnejšiemu ruskému literátovi sa dennodenne dostáva tolko úcty ako anglickej kráľovnej. Prechádzame jednotlivými miestnosťami a verte či neverte, živý výklad sprievodkyne vás uchváti. Ba čo viac, vtiahne vás do deja Alexandrovho príbehu pred dvesto rokov. S každou miestnosťou sa spája pútavý príbeh, pikošky, za ktoré by sa nemusela hanbiť ani jedna zo súčasných svetových celebrit. Od nenaplnenej lásky, zhýralosti a bujarých osláv, šialenstva geniálnej tvorby, lesku a biedy, až po osudový súboj o česť. Kovová pažba pištolí. Na konci zaznie výstrel. Žiaci vo veku zhruba trinásť rokov sa učia všetko o živote veľikána svetovej literatúry. Lahkosť jeho verša a vtip pripomína orchester. Tolko tónov, tolko farieb, tolko rôznych pocitov vyvoláva v čitateľovi, že to občas až zabolí. Na záver takmer jeden a pol hodinovej exkurzie sprievodkyňa zarecituje Oneginove verše. Myšlienky vzdelanca sa postupne začínajú spletat' s jej vlastnými názormi. Sama sa rozrozpráva a žiakov nie a nie pustiť domov. „Bud'te hrdí na váš ruský jazyk. Žiaden jazyk na svete neskrýva v sebe tolko bohatstva ako náš ruský.

Tolko ozdôb a ornamentov, ktoré v sebe nesie, tolko synonym. To je bohatstvo vašej materčiny,“ zavŕši výklad o ruštine. Dodatočná prednáška našej sprievodkyne o potrebe vzdelania, čítania ruskej literatúry, nevysedávania pred počítačom a tradíciách ruského ľudu sa pomaly stáva dlhšou ako samotný výklad o Puškinovi. Miestami ho prerušia slová vďaky učiteľiek a v závere potlesk žiakov. Nuž, aj takto sa učí národnej hrdosti. Žeby sme to odkukali a vyzoprávali našim žiakom príbeh Jánošíka? Múdrosť každého národa leží v poznaní domácej histórie. Rusi to dobre vedia a staré pravdy odovzdávajú nasledovníkom.

Pozvánka na vernisáž do metra

Patričnou chválou sa nad moskovským metrom nešetří. Najmodernejšie a zároveň tretie najväčšie metro na svete je pravdepodobne aj jedným z najčistejších. Čistotou a poriadkom sa mu nevyrovná Viedeň, Berlín, Londýn ani New York. V pravidelných intervaloch počas dňa i noci na blyšťanie podzemných komnát dozerajú upratovačky. Prach nenájdete ani pomocou lupy a za každým papierikom, ktorý zahodí ktosi z tisícov používateľov najrýchlejšieho dopravného prostriedku v Moskve, sa zohne jeden z pracovníkov metra. Žiadni bezdomovci neprekročia turniket a dolu pod zem nevstúpia. Na poriadok dohliadajú policajti. Ak sa náhodou začne čosi diať na nekonečne dlhom eskalátore, ozve sa z reproduktorov hlas zamestnancov sediacich v kabínkach pri pohyblivých schodoch, ktorým pomáhajú počítače.

Moskovské metro je ako galéria otvorená pre všetkých. Samozrejme za poplatok. Listok niččo stojí. Či už sa vám oplatí kúpiť listok na viacej jazd, alebo sa mrknete do podzemia len raz, oplatí sa to. Čakajú vás mozaiky, obrazy, sochy, moderné i klasické umenie, avantgarda i futurizmus, verše a výroky slávnych. Prepych vám odhalia kráľovské lustre. Stien by ste sa i dotkli, tak vás lákajú, ale hrozí vám upozornenie strážcov zákona. O fotografovaní nehovoriac. Každá stanica metra dýcha inou dobou, inou kultúrou. Moskovské metro je jedným z mála projektov, na ktorých sa aj

RIADITELKA SLOVENSKÉHO INŠTITÚTU V MOSKVE
ANETA MARENČIKOVÁ

v súčasnosti architektonicky pracuje. Nedávno sa otvorili ďalšie dve stanice metra, čím sa spôsob dopravy pre obyvateľov ešte zjednodušil. Do metra sa oplatí štátu investovať, veď o moskovskom metre hovorí celý svet. A nielen v súvislosti s nedávnymi bombovými útokmi. Chod mesta sa počas kritických chvíľ, 29. marca 2010, spomalil. Ale len na pár minút. Hrôza, čo zavládla dolu, nemohla nijako ovplyvniť každodennú realitu. „Vystúpili sme z metra a snažili sa chytiť nejaký taxík,“ opisuje jedna z účastníčok moskovskej katastrofy a dodáva: „Práca nepočká. Lenže všetci sa snažili dostať do práce. Taxikári vtedy zneužili situáciu a za odvoz pýtali nehorázne peniaze.“ Proti takémuto konaniu sa napokon vyslovila aj hlava pravoslávnej cirkvi. Na biede postihnutých ľudí bohatli zdieračskí obchodníci. Paradoxne ľudom v tej chvíli pomohli ďalší obyčajní ľudia, ktorí sa v to ráno vybrali do práce vlastnými autami. Za vďačné slovo vám pomohli kamoľkvek. Nuž i takí sme. Ľudia. Bez ohľadu na národnosť bažíme po zisku a na našej škodoradosti by sa dobre pobavil strojca divadelných charakterov Molière. Život plynie ďalej. Médiá prinášajú novinky o plynových krízach, problémoch s ťažbou, rokovaniach ruských politikov s európskymi zástupcami, ale bežný svet tých zvyšných 11 miliónov ľudí má od doktrín ďaleko. Žije si tak, ako my. Tak govorit Moskva.

V Slovenskom inštitúte

Slovenský inštitút v Moskve je predĺženou rukou Slovenska v oblasti prezentácie slovenskej kultúry v zahraničí v najširšom slova zmysle. Poslaním inštitútu je reprezentovať našu krajinu na kultúrnej úrovni nielen v Moskve, ale v celej Ruskej federácii. Podujatia, ktoré pripravuje, sú určené priateľom Slovenskej republiky. Avšak nielen im. Inštitút rád uvíta okrem Slovakistov aj Slovákov pracujúcich a žijúcich v Rusku. „Úzko spolupracujeme so Spoločnosťou priateľstva družby rusko-slovenskej republiky. Spoločnosť je nezisková organizácia, ktorá podporuje spoluprácu medzi Rusmi a Slovákami. Prostredníctvom nej sa propaguje ruská kultúra na Slovensku,“ približuje nám spoluprácu riaditeľka Slovenského inštitútu v Moskve Aneta

Marenčíková. „Do úradu som nastúpila v marci 2010. So svojimi spolupracovníkmi sa snažím ukázať Moskve slovenské výtvarníctvo i filmové umenie.“ Rozvinutá ja spolupráca s moskovským filmovým ústavom i producentmi. Moskva za výraznej podpory ministerstva kultúry spoznala počas májových sviatkov Lúčnicu i Zlaté husle. Záver roka ozdobil Sisa Sklovská a hudobné teleso Gipsymusick. Slovenský inštitút sa usiluje predostrieť verejnosti aj slovenskú literatúru a knihy preložené do ruštiny. V tejto súvislosti spolupracuje so slovakistami študujúcimi na Filologickej fakulte Lomonosovej univerzity známej i pod skratkou MGU. Študentom sa tak Slovensko môže priblížiť k srdcu a slovenčina k uchu.

„Snažíme sa približovať ruskej verejnosti aj osobnosti slovenských dejín,“ podotýka riaditeľka inštitútu poukazujúca na nedávnu výstavu o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Viacjazyčná výstava o svetovom diplomatovi sa dostane aj k terajším diplomatom na MGU. Inštitút počas horúcich letných dní ponúkal priaznivcom exkurz do slovenského filmového neba 70. a 80. rokov. Z času na čas sa sála zaplnila, inokedy neprišiel nik. Konkurenciou je totiž neďaleké kino. Na októbrovom filmovom festivale sa hlavné mesto Ruska dotklo Slovenska prostredníctvom dokumentárneho filmu Hranice a Fischerovho filmu Počas rozpadu. Okrem toho, že sa v priestoroch inštitútu prezentuje Slovensko, radi sa tu svetu ukážu aj samotní ruskí umelci. Iste by ste sa tu dozvedeli, ako vidia krajinu pod Tatrami ruskí maliari. Nezabúda sa ani na priateľstvo dvoch legiend - L. N. Tolstého a Dušana Makovického, spisovateľovho osobného lekára a priateľa. Výstava pri príležitosti 100. výročia úmrtia ruského veľikána sa zamerala na priateľský vzťah Tolstého s Makovickým. Dosah Slovenského inštitútu za mestské hradby existuje, nie je však markantný. Záujem o výstavy prejavili aj iné mestá, žiaľ, aj tu hrajú rolu peniaze. Prenájom výstavných sál niečo stojí. Slovensko má svoje zastúpenie aj v severskom meste Petra Velkého. Avšak galerijné možnosti tu nemáme. Jednou z možností však naďalej ostáva preniesť slovenské umenie do Alexandrova, mesta vzdialeného 120 km od Moskvy. A ako vyzerá život diplomata? „V našom inštitúte

nás je málo, takže práce je vyše hlavy. Pracovný deň sa začína o deviatej a končí pred polnocou,“ vyznáva sa s úsmevom Aneta Marenčíková. Podľa medzinárodných dohôd sú diplomati vysielaní na pôsobisko v cudzine na štyri roky. Toto obdobie možno predĺžiť ešte o rok. Podľa slov riaditeľky inštitútu však ani jeden diplomat nevie povedať, koľko zotrva na svojom poste. Časom sa však určite u všetkých vyslancov vytvorí ku krajine pôsobenia vzťah. „Možno to ani tak nie je o vzťahu k Rusku a Rusom. Jednoducho sa potrebujete zapísať u ľudí, aby si vás začali vážiť. Myslím si, že sa mi doposiaľ darí spolupracovať so všetkými ruskými reprezentantmi nadštandardne,“ opisuje zástupkyňa slovenskej kultúry v Moskve. A dodáva: „Je to aj preto, že sa vnímame ako partneri a pomáhamo si. Samozrejme, na politickej medzištátnej úrovni existujú i problémy, ale pokiaľ ide o ľudí z kultúrnej sféry, s ktorými sa stretávam ja, ako sú riaditelia múzeí, divadiel, združení, slovensko-ruská spolupráca je vynikajúca.“

Rusi sú ale národ dravý a ako hovorí Aneta Marenčíková „treba si na nich dávať pozor, lebo by vás zhltili aj s topánkami“. Veru tak, ak sa raz vyberiete do veľkého sveta rozkladajúceho sa na dvoch kontinentoch, budete si musieť na maniere východných Slovanov zvyknúť. „Berú nás síce ako malý národ, ale mnoho o Slovensku vedia a Slovákov si mimoriadne vážia,“ vysvetľuje pomery riaditeľka. Pri jej slovách mi schádza na um, že Rusi naozaj čo-to o nás vedia. Všetkým krokom bolo vlni počuť o slovenských futbalistoch, ktorí porazili Rusov. Tak vidíte. Diplomacia sa odohráva aj na futbalovom ihrisku. V Moskve sa nachádza Bratislavská škola, kde ja vytvorené slovenské múzeum. Okrem iných moskovských ulíc sa môžete prejsť aj po Bratislavskej ulici. A určite nezabudnite vystúpiť na stanici metra Bratislavská. Úsmevným paradoxom je, že na univerzite sa slovenčina vyučuje spolu s maďarčinou. Celkovo však žije Slovákov v Moskve len málo. Tí, čo sú tu, sa väčšinou venujú podnikaniu. Jedným z mála klubov, kde sa Slováci stretávajú, je klub Kvety. Inak sa nijako špeciálne naši rodáci v hlavnom meste neorganizujú. Ak by však zatúžili siahnuť po slovenskej knihe, vždy môžu zavítať do tunajšej slovenskej knižnice.

V KOMNATÁCH METRA PULZUJE ŽIVOT

PLEJÁDA MATRIOŠIEK

Vladimír Kavčiak

V denníku Wall Street Journal sa o Ladislavovi Hudecovi píše ako o Maďarovi. Zámena sa dá ľahko vysvetliť, pretože Hudecovou vlastou bolo až do roku 1918 Uhorské kráľovstvo. Na pranie matky mal mladý Ladislav nastúpiť na kňazskú dráhu, avšak otec ho zaviedol na stavbu, aby ho zoznámil so svetom architektúry. Súčasťou tejto „výchovy“ mal byť i vzťah ku stavbárskemu remeslu s dôrazom na to, aby sa nikdy nebál ušpiť si ruky.

Otec dosiahol svoj cieľ a jeho syn začína v roku 1910 študovať v Budapešti na Kráľovskej technickej univerzite. Ale prvá svetová vojna jeho štúdiá prerušuje. Verný svojmu cisárovi Františkovi Jozefovi hlási sa do vojenskej služby. Než narukoval, stačil ešte navrhnuť kaplnku v stredoslovenskom mestečku Vihne.

Vojak c.k. mocnárstva

Ladislav Hudec ako Lázsló Hudec bol odvelený na východný front, kde vzápätí padol do ruského zajatia. S ostatnými zajatcami bol prinútený stavať východosibirsku železnicu. Podmienky v zajateckom tábore boli veľmi ťažké, tak radšej riskoval útek - spoločne s bratom Gejzom uteká v Chabarovsku z idúceho vlaku a v roku 1916 sa dostávajú do Číny. Z Charbinu chudobný vojak c.k. mocnárstva postupuje stále na juh až do čínskeho veľkomesta Šanghaj, kde sa mu podarilo začleniť do miestnej cudzineckej enklávy. Môžeme si predstaviť, aká to musela byť drsná cesta, keď mu trvala celé dva roky. Tu končia všetky správy o jeho bratovi. Píše sa rok 1918. So svojím vzdelaním architekta začína pracovať ako kreslič pre americkú spoločnosť. V tom čase, vďaka dánskej ambasáde, získal

utečenecký azyl. Učí sa nielen po anglicky, ale začína tiež s čínštinou. Prvé úspechy má až ako spolupracovník amerického architekta R. A. Curryho, ktorý mal v tomto čínskom veľkomeste ateliér. Okrem viacerých obytných domov navrhol aj budovu školy a americký klub. Kvôli tomuto obdobiu ho Američania považujú za svojho rodáka Ladislava Edwarda Hudeca. U Curryho sa vypracoval na vedúceho architekta a partnera firmy. V kariére mu pomohol aj sobáš s Gizellou Fischerovou-Meyerovou. Jej otec bol bohatý obchodník a nabádal Ladislava, aby sa osamostatnil, čo sa aj v roku 1925 stalo, keď si založil architektonický ateliér „Hudec - zaoceánska spoločnosť“. Vďaka manželke sa začína venovať aj spoločenskému životu, hlavne medzi krajanmi pochádzajúcimi z bývalej monarchie. Oboznamuje sa i s dianím na Slovensku i so vznikom Československej republiky, a tak je prirodzené, že sa

Ladislav Hudec sa narodil v roku 1893 v Banskej Bystrici ako jeden zo šiestich detí. Rodičia sa prist'ahovali z Dolnej Mičinej, kde tamojší renesančný kaštieľ náležal Ladislavovmu starému otcovi. Rodina patrila k tým bohatším. Jeho otec, Juraj Hudec (1851-1920), bol nielen architektom, ale i staviteľom. Podnikal hlavne v Banskej Bystrici, kde postavil niekoľko budov. Prenikol aj do Budapešti, tam sa podieľal na výstavbe metra. Ladislavova matka sa volala Pavla Škultétyová a pochádzala z Košíc, kde tridsať rokov pôsobil jej otec Eduard Miroslav Škultéty ako evanjelický kňaz.

Tvorca prvého ázijského mrakodrapu

zapája i do činnosti miestneho česko-slovenského združenia, nevynecháva však ani maďarský spolok. Okrem tejto bývalej rakúsko-uhorskej komunity sa stýkal i s najväčšími osobnosťami, a to nielen zo Šanghaja, ale aj z iných oblastí Číny. Vytváral si konexie v rámci kultúrneho i politického života, čo sa mu v budúcnosti veľmi vyplatilo. Vďaka svojim znalostiam mohol

publikovať mnohé odborné články a zoznamovať svet s orientálnym prostredím a východnou kultúrou. I v neskorších rokoch pravdivo zaznamenával dianie v týchto končinách, nezastieral bolestné skutky kuomintangskej politiky a krutosti japonskej okupácie.

Kozmopolitná Šanghaj patrila v tom čase k piatim najväčším mestám sveta. Splynutím západných architektonických vplyvov s čínskou tradíciou prinieslo Šanghaju prezývku Paríž východu. A v dvadsiatych rokoch dvadsiateho storočia sa do prostredia rozrastajúceho architektonického boomu začleňuje tiež Wu-Ta-Kche, vlastným menom Ladislav Hudec. Hospodárska konjunktúra tejto lokality podnietila niekoľko bánk, aby zhromaždili dostatočný kapitál na neobyklú stavbu. Šanghajskí bankári, ovplyvnení americkými mrakodrapmi, chceli podľa týchto vzorov postaviť vlastnú budovu - prvý mrakodrap mimo USA na Nankingskej ulici. Jeho autorom sa mal stať istý Ladislav Hudec. Tým pádom sa môže rok 1923 považovať za medzník v histórii Šanghaja.

Monštrum na močarine

Hudec si bol vedomý závažnosti zverenej úlohy a odchádza na niekoľkomesačnú študijnú cestu do Ameriky, kde mal možnosť osobne pozorovať i prácu Raymonda Hooda, známeho staviteľa prvého mrakodrapu na svete - Chicago Tribune. So získanými skúsenosťami sa Hudec vracia naspäť do Číny, aby desať rokov potom otvoril

za ich úsilie, pretože práve tu sídlila ich banka. Symbol západného modernizmu v Číne sa stal aj vísačkou prvej kvality pre Ladislava Hudeca. Nikto z významných celebrit z Ríše nebeského stredia si nedovolil opomenúť návštevu tejto unikátnej stavby. Sláva tohto diela oslovila aj ministra zahraničia USA Henryho Kissingera, ktorý v roku 1972 požiadal čínskeho predsedu vlády, aby mohol navštíviť Hudecov mrakodrap. A to netušil, že americkí architekti, pôsobiaci v Šanghaji, sa vtedy vysmievali projektu oceľovej budovy - ako ten šialenec chce postaviť oceľové monštrum na močarine.

Ladislav Hudec sa stal najvyhľadávanejším

Hudec na nejaký čas presedlal na diplomatické pole a pomáhal východočínskym Židom ako čestný generálny konzul Maďarska.

Hudec - potulný huslista

Koleso dejín sa naďalej otáčalo a Šanghaj obsadila Čínska ľudová oslobodzovacia armáda. Písal sa rok 1946 a Hudec bol obvinený zo spolupráce s Japoncami. Opäť sa pokúsil o útek ako kedysi na Sibíri, ale teraz ho chytili. Celý rok sa potíkal medzi bytím a nebytím, než sa konečne prešmykol na jednu z odplávajúcich lodí. S manželkou a tromi deťmi vstúpili spoločne na švajčiarsku pôdu. Nervozita z európskeho prostredia, kde ešte nedávno zúrila vojna, ho nútila premýšľať o Amerike. Cestou sa ešte zastavil v Taliansku, kde sa podieľal na úpravách okolo Vatikánu a svoje archeologické záujmy uplatnil i pri vykopávkach v hrobke Sv. Petra. Až v Taliansku uteká do Spojených štátov amerických.

Hudec v Amerike už nedokázal naviazať na svoju architektonickú činnosť, no i naďalej študoval a vyučoval na univerzite v Berkeley, kde získal titul profesora. Roku 1958 v tomto meste umiera. Na jeho žiadosť boli ostatky prevezené do Banskej Bystrice.

Hudec bol svetobežníkom ako ten hudec - potulný huslista. Sám o sebe písal, že je Bludným Holanďanom. Avšak po svojej smrti mal hneď niekoľko vlastní. Prisvojovali si ho Maďari, Číňania, ale aj Američania. Na jar roku 2008 sa v Šanghaji pripomínalo polstoročie jeho smrti pod názvom

neďaleko dostihovej dráhy prvý čínsky mrakodrap Park Hotel s dvadsiatimi dvoma poschodiami a vežami, týčiacimi sa až do výšky 83,6 metrov. Cena exkluzívnych izieb stála dvanásť dolárov za jedno lôžko. Do najvyššieho poschodia umiestnil bar s otváracou strechou, kam hostí vozil najrýchlejší výťah v Číne. Nechýbala ani zimná záhrada a veľká sála na bankety. Až päťdesiat rokov bola táto stavba najvyššou v Šanghaji. Táto elegantná budova sa stala aj symbolom bankárov a bola odmenou

architektom Šanghaja, postavil viac než šesťdesiat stavieb a dnes je z nich celá tretina na zozname chránených pamiatok. Patrí medzi ne nemocnica Paulun, nemecký klub, budova pivovarskej únie, nemocnica Margaret Williamsovej, kostoly, ale aj bežné rodinné domy. Jeho Veľké divadlo sa stalo prvým kinom v Oriente, dodnes je na svetovom zozname najkrajších svetových divadiel.

Závrtnú Hudecovu kariéru ukončil rok 1937, keď japonská cisárska armáda prenikla do Šanghaja.

Hudecov rok. Kunsthistorici vyzdvihovali jeho dielo a čínski prominenti nedali dopustiť na jeho dokonalú nemocnicu Country Hospital, ktorú ani z diaľky nie je možné fotografovať. Hudec sa stáva vzorom, legendou, hrdinom. Jeho stavby prechádzajú omladzovacou kúrou. Týka sa to i slávneho Park Hotelu, kam do prvého poschodia umiestnili skice, plagáty a dokumenty. Počas Svetovej výstavy EXPO 2010 v Šanghaji si návštevníci v Slovenskom pavilóne mohli pozrieť projekciu o tomto umelcovi. Aj v Hudecovom rodisku sa pravidelne konajú konferencie a výstavy na jeho počesť. V zahraničných publikáciách sa o ňom píše ako o najvýznamnejšom zahraničnom architektovi v Číne. Len málo zasvätených vie, že sa mu podarilo do ďalekej Číny preniesť štýl Art Deco v podobe ešte nedávno najväčšieho mrakodrapu Ázie.

U Šípa tentoraz Slováci

O Karlovi Šípovi a jeho televíznej Všetchnopárty sme už raz v našom mesačníku písali. Divák musí uznať, že naša, čo do výberu programu nepríliš vychvalovaná, verejnoprávna televízia urobila dobre, keď pred pár rokmi uzavrela spoluprácu s takým neošúchaným autorom. U neho je sympatické už to, že sa netvári ako bohvieaký humorista, že s pozvanými hosťami

hovorí o bežných, každodenných veciach, no i divák, ktorému v ten deň nebolo príliš veselo, sa pri sledovaní týchto rozhovorov uvoľní a každú chvíľu sa od srdca zasmieje. A s takými moderátormi sa dnes v televízii

- i v tej súkromnej - zriedkakedy stretne. Znalec Šípovo nevtieravého humoru sa každý týždeň teší na jeho zábavnú talk show a tak pre seba si tipuje, z akého úseku budú hostia, ktorých tentoraz pozve večer k mikrofonu.

V prvý februárový piatok všetci traja to boli Slováci z oblasti hudby. Ako prvého spovedal najstaršieho z nich - speváka Petra Nagya, ktorý je i u českých milovníkov hudby dobre známy. Rozhovor sa ani tak nekrútil okolo jeho pesničiek ako okolo jeho veľkého konička - fotografovania. Dozvedeli sme sa, že žiaden jeho akt (najmä tomuto druhu fotografií sa venuje) nevznikne bez dlhšej prípravy, bez myšlienky. (Slečna musí napríklad svojho psíka najskôr naučiť určitým kúskom.) Druhým pozvaným hosťom bol trojnásobný slovenský Slávik, v Čechách menej známy Peter Cmorik, ktorému by ste hádali 19-20 rokov, a on je to vlastne už vyše tridsaťročný muž. Tento muzikálový spevák (predtým učiteľ hudobnej výchovy) na diváka zvlášť pôsobil sympaticky už milým úsmevom, ale najmä prirodzeným humorom. Napríklad na vtipnú otázku „Ste už vydatý?“, teda - či mu už nejaké piesne vyšli - znela jeho ešte vtipnejšia odpoveď „Zatiaľ ani vydatý, ani ženatý“, čo vyvolalo v divadelnej sále dlhotrvajúci potlesk a smiech.

Ako tretia sa na rozhovore na tému hudba zúčastnila mladá, na Slovensku už veľmi obľúbená, no v ČR neznáma speváčka Nela Pocisková, ktorej odpovede sa tiež vyznačovali úprimnosťou a pohotovosťou. Jej slovenčina však nebola taká čistá ako u predošlých dvoch (najmä u Petra Cmorika).

V tejto relácii by sa bolo veľmi žiadalo, aby aspoň jeden z tých mladých, tu ešte neznámych spevákov, vystúpil so svojou pesničkou, bola by to skvelá reklama. A ešte niečo by mohlo byť vo Všetchnopárty iné než v podobných, no menej zábavných televíznych programoch: Taký vtipkár ako je Karel Šíp by si azda mohol na úvod pripraviť niečo originálnejšie než 4-5-krát opakované „Dobrý večer, dámy a pánové“.

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.
Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč
(na Slovensku 10 Sk/0,33 €), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč/18 Sk/0,6 €! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!!
Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavateľství MAC, s. r. o.
Na Spojce 968/7,
101 00 Praha10-Vršovice
Telefonické objednávky:
226 218 864

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet Press, Slovakia s.r.o.
Sústekova 8, 851 04 Bratislava, SK
e-mail:vojackova@press.sk
Telefonické objednávky:
+421 2 67 20 19 21
Fax: +421 2 67 20 19 20

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť listok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradíte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR

OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PŠČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,

Magazín Slovákov v ČR, č. 3/2011

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777

Vydavateľstvo: Vydavateľství MAC, spol. s r. o.,

Na Spojce 968/7, 101 00 Praha10-Vršovice

Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483

tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net

Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,

grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Ľuba Svárová

Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distribúteri

Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR

Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,

č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,

Vyšlo 15. 3. 2011

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

Vydavatelství MAC

spol. s r. o.

Na Spojce 968/7, 101 00 Praha 10-Vršovice

tel./fax: 226 218 865

e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• zajištění

kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu

foto, grafická úprava, tisk,

správa predplatiteľského kmene,

distribúcie predplatiteľům

pro periodika i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,

stolní kalendáře „Práce na zahrádce“,

„Recepty pro diabetiky“,

knihy s hobby a sportovní tematikou.

Více o nás a našich titulech včetně

možností pohodlného nákupu

v našem e-shopu, naleznete

na www.vydavatelstvimag.cz

(28. október 1927 Rajec - 21. január 2011 Bratislava)

Vladimír Kompánek je jedna z najvýznamnejších postáv slovenskej výtvarnej scény. V rokoch 1939-1947 študoval na žilinskom gymnáziu, kde získal prvé výtvarné poučenia od profesora gymnázia, sochára S. Bíroša. Vďaka jeho vplyvu ako aj vplyvu „slovenčinára“ a neskôr svojho blízkeho priateľa Dominika Tatarku, odišiel študovať na oddelenie kreslenia a maľovania SVŠT v Bratislave (prof. G. Mallý, J. Mudroch, K. Sokol), neskôr na Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave (prof. J. Kostka). V roku 1957 spoluzakladá Skupinu Mikuláša Galandu.

Kde zat'at' sekerou

Vlado Kompánek je predovšetkým sochárom s obdivuhodným skulpturálnym čítaním v matérii dreva a kresliarom, ktorý dokáže z motívu dostať základný, priam kaligraficky čistý pratvar daný prírodou a špecifickými prvkami etnického dedičstva.

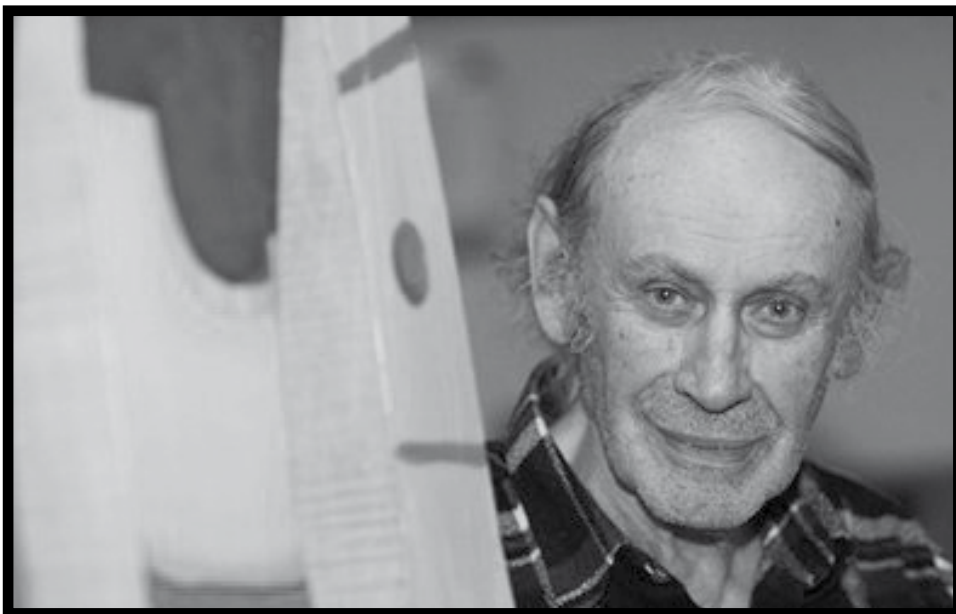
V rokoch 1961 - 1962 vytvára prvé drevené skulptúry, v roku 1964 sa zúčastňuje na XXXII. Bienále v Benátkach.

V roku 1967 dostáva Cenu G. Herdera vo Viedni. Nasledujú: EXPO 1967 Montreal, drevené sochy pre EXPO 1970 v Osake, vytvára prvé drevené zvieratká a hračky. V roku 1972 mu pozastavili členstvo v ZSVU, v roku 1980 mu bolo vrátené. V tom období začína sústavnejšie maľovať. Narastajúca potreba zosumarizovať vlastné videnie skladby, tvaru, farby, škrvny, línie motívu v celkovej kompozícii obrazovej plochy ho prirodzene priviedla k cielavedomému riešeniu týchto problémov. Vtedy vznikajú najmä gvašové kresby.

No Kompánkovou doménou zostávajú drevené plastiky. S úžasným citom pre mieru hodnôt nachádza to presné miesto, kde treba zat'at' sekerou, kde iba zdrsnit' povrch dlátom, kde ponechať vyznieť čistý prírodný materiál. Tieto skulptúry sú doslova vyrúbané z kmeňov stromov. Od roku 1990 sa vracia k tvorbe drevených sôch veľkých rozmerov, ktoré sú skladané z rozlične morených drevených dosiek. V tomto období sa opäť vracia k tematike krížov. Krížov veľkých rozmerov. Nie ako symbolu vecí posledných, ale ako k pocte životu, ktorý má občas i drsnejšie stránky, ale ktorý vždy stojí zato žiť. A to bol umelecký program sochára, kresliara a maliara Vladimíra Kompánka.

Mal desiatky spoločných výstav, samostatných viac ako dvesto. S D+Gallery

Praha vystavoval v slávnej Pinacotece v brazílskom Sao Paule, v indonézskej Jakarte. Autorka knihy organizovala jeho výstavu v roku 1987 vo Varšave a v Krakove, v roku 1998 v Žiline v galérii Klasik, jeho tvorbu prezentovala D+Gallery v roku 2004 na Art Prague v pražskom Mánese spolu s tvorbou V. Žilinčanovej, M. Jakabčica atď.

Obrazy Vladimíra Kompánka sú súčasťou zbierok SNG Bratislava, NG Praha, Oravskej galérie v Dolnom Kubíne, Galérie M. A. Bazovského v Trenčíne, ale aj galérií v Maďarsku, Poľsku, Taliansku, Nemecku, Rakúsku a v USA a sú predmetom zberateľského záujmu na celom svete.

Jiřina Divácká

Milý Vladko,

je to neuveriteľné, ale akosi stále sme odkladali naše dohodnuté stretnutie na dokončenie Tvojich spomienok na varšavské a krakovské dni v roku 1987, kde si s obrovským úspechom vystavoval prierez maliarskou tvorbou a dnes sa dozvedám, že stretnutie sa odkladá už na neurčito. Na mojom písacom stole stojí liška Bystrouška, ktorú si dávno podaroval môjmu, vtedy ani nie ročnému, synčekovi Antonovi. Je to už neuveriteľných štyridsať rokov. Elegantná mačka Jirina pozerá na mňa s miernou iróniou - tú si mi podaroval, keďže som vyhrala stávkou, že vo Varšave budeš ubytovaný v tom istom hoteli ako lady Thatcherová, vtedajšia premiérka Veľkej Británie. Stretol si sa s ňou dokonca i pri raňajkách. A spomínaš, akú si mi urobil reklamu, keď si pri tlačovej konferencii, ktorú vysielala poľská televízia, označoval československý socializmus slovom nie práve vysielateľným? Bolo to ale skvelé, keď sa kvôli Tebe a Tvojej tvorbe zišlo takmer 150 poľských intelektuálov... ale to bolo ešte vtedy, dávno!

Po „nežnej“ revolúcii bola Tvoja spolupráca s našou D+Gallery excelentná. Bez obáv si mi zveril niekoľko „kultových“ obrazov na výstavu v slávnej brazílskej Pinacotece v Sao Paule, i keď som o Brazílii nič nevedela, dokonca ani to, či sa mi obrazy podarí vrátiť. A podarilo. Sláva bola veľká. Celý mesiac denník Globos uverejňoval na titulnej stránke obrazy z výstavy najmä Tvoje, Milana Laluhu, Alojza Klimu a českého Ota Janečka. Nasledovali ďalšie výstavy. Pri tej žilinskej v roku 1998 sme sa riadne pohnevali. Doviezol si iné obrazy než som na výstavu vybrala v ateliéri, ale to bolo ešte vtedy, dávno!

Milénium nás akosi oboch zdravotne zaskočilo. Ale spolupráca pokračovala až po Mánese (ART Prague v roku 2004), i v rámci našich neskorších galerijných publikácií. To posledné stretnutie, zdá sa, musíme odložiť na neurčito.

Tak zbohom, Vladko! A pozdravuj Marku, Tíboru, Vierku i Michala. A tiež Ignáca!

Cenu Anasoft Litera za rok 2010 udelili zbierke štyroch poviedok Telegram od Stanislava Rakúsa. Anasoft litera je najlepšie dotovaná (desaťtisíc euro) a najprestížnejšia slovenská literárna cena za pôvodnú prózu vydanú v uplynulom roku. Stanislav Rakús, nedávny sedemdesiatnik, pôsobí ako vysokoškolský učiteľ v Prešove. Ako jeden z mála slovenských literárnych tvorcov sa sústavne venuje umeleckej próze i literárnej vede. Kniha vyšla vo vydavateľstve KK Bagala.

Anasoft litera kladie dôraz nielen na finančnú odmenu, ale predovšetkým na propagáciu desiatich kníh, ktoré sa dostali do finálového výberu. Porota svoj výber vyhlasuje už začiatkom apríla. Úryvok je z titulnej poviedky Telegram. (vč)

STANISLAV RAKÚS TELEGRAM

úryvok

Na Budáka začala účinkovať alkoholická dávka z komory. Znova a znova sa v duchu vracal k Marte, k tomu, že ona posielala telegram, ktorý mu spôsobil toľko napätia a trýzne. Rafinovane, s vedomím všetkých súvislostí odhadla, ako ho nejasný text vyľaká a znivočí. Nezdráhala sa pritom zneužiť ani starcovu smrť. Smrť toho starca, ktorý ju šialene, obľudne miloval, sa nehanbila zneužiť, aby ňou predstierala vlastnú smrť.

Nalial si vodku a položil fľašu na stôl. Chlapov už nebude obsluhovať! Ten istý alkohol, ktorý ho ešte nedávno povznášal a naplňal pocitmi zmierlivosti a priateľstva, v ňom teraz podnecoval nevraživosť a hnev.

Opäť sa tu zjavila Monika. Prišla si dať cigaretu. Len čo si sadla, naklonila sa k Budákovi, až ho jej vlasy poštekli na líci:

- Poďme fajčiť von, - zašepkala. - Je tu hnusný vzduch a aj títo chlapi sú mi protivní. Veľa si dovoľujú.

- Dobré. Ale najprv si vypime.

Vonku väčšinou rozprávala Monika, naširoko a živo pritom gestikulovala, ba keď hovorila o niečom, čo sa jej zdalo fantastické, úžasné a senzačné, čo pokladala za strašnú psinu, smolu či obrovské šťastie, udrela Budáka jemne po pleci, stisla mu rameno, alebo si oňho oprela hlavu. Patrilo to k spôsobu jej komunikácie. Zavše sa ho čosi spýtala, a on, venujúci veľkú pozornosť artikulácii, lebo zistil, že sa mu už

pletie jazyk, odpovedal zakaždým len krátko a úsporne, no Monike to neprekážalo. Jeho slová prijímala s neprimerane silnou ozvenou, akoby ju všetko, čo hovoril, mimoriadne zaujalo a prekvapovalo. Zväčša milo. Milo ju prekvapilo aj to, že Budák neučí matematiku, fyziku, chémiu alebo niečo protivné, ale slovenčinu, ktorú ona mala na zdravotníckej veľmi rada. Predovšetkým literatúru. Hviezdoslav. Kukučín. Rysavá jalovica. A najmä Tajovský. Jozef Gregor. Pamätá si na to ako dnes. Vytiahla ho na maturé. To bola pohroma!

Pri slove „pohroma“ si znova oňho oprela hlavu a Budák, od samého začiatku sa chcel dotknúť jej tela, si Moniku pri sebe pridržiaval. I to ju podistým prekvapilo, čosi namietala, trocha sa vzpierala, no napokon sa k nemu privinula.

- Už sme tu dlho, - povedala, - ešte prídeme.

Prišla ešte niekoľko ráz. Budák bol čím ďalej opitejší a smelší.

Zrazu sa všetko skončilo. Zbadala ich Marta. Chvíľu sa dívala a vbehla dnu.

Potom sa Budák rýchlo opil.

Spal v stodole, ani nevedel, ako sa tam dostal.

Prebudila ho svokra. Strhaná a premenená strácala kontrolu nad sebou i nad tým, čo hovorí - raz spomínala, že Marta trpela ako dievča sezónnymi depresiami, a to ju teraz, v septembri, ľaká, vzápätí si zasa vyčítala, že tvrdo zaspala a Martu neustrážila. Budák sa iba ťažko orientoval v spleti jej nejasných a útržkovitých viet, no to podstatné vyzoomel presne:

Nikde niet Marty. A pred troma týždňami sa priotrúvala.

- Priotrúvala sa, - opakovala vo svojom vypätom a zadŕhavom rozprávaní.

Náhle sa zháčila:

- Sľúbili sme jej, že ti to nepoviem. Ale teraz! Teraz, keď...

Vykročila von.

- Pôjdem ju hľadať, - ozval sa zachrípnutým, neistým hlasom

Jozef Budák a až v tomto okamihu si naplno a so zahanbením uvedomil, že po celý čas jej zúfaleho rozprávania ležal.

Sadol si. Na šatách mal zelené flaky od trávy, masné škvrny, perie a prach, pozachytávalo sa na nich nekonečné množstvo drobných stebelok a slamiiek. Prášenie nepomáha, akoby všetka tá špina s jeho čiernym, svadobným oblekom zrástla a definitívne ho zničila.

Pobral sa k studni. Najprv sa napije a poumýva, až potom pôjde do domu, kde leží ten, ktorého možbyť položilo na máry Martino nešťastie. Ak bude vedro prázdne, pomyslel si, musí ho spustiť do studne a vytiahnuť vodu. Odrazu sa tejto možnosti zľakol ako smrti - neznesol by náraz vedra o hladinu, nezvládol by pohľad do tej temnej, strašnej hĺbky.

Vyhol sa studni, domu i schodom na pôjd. Zamieril do záhrady.

POHĽAD CEZ POÉZIU A HUMOR

Gabriela Rothmayerová sa narodila 14. marca 1951 v Gelnici. Základnú a strednú školu navštevovala v rodisku. Po maturite v roku 1969 pracovala v košických VSŽ, neskôr bola redaktorkou Východoslovenských novín. V rokoch 1970 – 1975 študovala novinarstvo na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Po ukončení vysokoškolského štúdia pracovala v kultúrnej rubrike denníka Smena, v rokoch 1983 – 1987 bola šéfredaktorkou detského časopisu Ohník, potom vedúcou redaktorkou Smeny na nedeľu. Roku 1990 ju koptovali do rekonštruovanej SNR a v prvých poprevratových voľbách roku 1990 zvolili za poslankyňu FZ ČSFR do Snemovne ľudu. Vo volebnom období 1992 – 1994 bola poslankyňou SNR, po vzniku Slovenskej republiky poslankyňou Národnej rady SR (za Stranu demokratickej ľavice). V rokoch 1994 – 1997 pracovala ako reportérka Nedeľnej Pravdy. V rokoch 1998 – 2003 bola šéfredaktorkou Rádia Devín Slovenského rozhlasu. Žije a tvorí v Bratislave.

Po desaťročí úspešného, osobnostne výrazného novinárskeho a redaktorského pôsobenia v oblasti kultúry a po časopiseckom prezentovaní prozaickej tvorby debutovala knižne zbierkou poviedok Lastovičie hniezdo (1982), vychádzajúcou z vlastnej skúsenosti s baníckym prostredím rodnej Gelnice a ním špecificky modulovanými vzťahmi mužov a žien; každá z próz spojených hľadiskom ústrednej postavy Evy zobrazuje, ako brúsená plôška na povrchu stuhnutej magmy skúsenosti, niečo z drsných vnútorných procesov špecifického malomestského prostredia. Kniha Po prvej skúške (1984) je zbierkou desiatich poviedok o ženách rôzneho veku a rôznej sociálnej skúsenosti. Novelou Šťastie je drina (1989) sa pokúsila o moderné ženské romaneto vystavané na príbehu mladej psychologičky, ktorá vstúpi do manželstva pragmaticky, z túžby po dieťati, bez roman-

tiky trubadúrskej lásky, čo vytvára vyhranenú až provokujúcu, vo výraze však skôr publicistickú ako románovú, optiku rozprávania z perspektívy súčasnej ženy. Novela Tak o čo ide? (2004), v poradí šiesta autorkina kniha, je do určitej miery syntézou jej prozaického hľadania. V mnohom nadväzuje na debut – poetickou lexikou, no najmä tematikou hľadania „hniezda“, čo je u nej synonymum domova. Motív domova, fažisková téma Rothmayerovej debutu Lastovičie hniezdo, má od počiatku aj rozmer siahajúci do minulosti. Tu je však táto téma obohatená aj o nové prvky „porevolučnej“ skutočnosti. Poetické vyjadrovanie je autorke vlastné – nadväzuje ním na svoju básnickú minulosť – začínala v literárnych súťažiach ako poetka. Po dvoch knihách publicistiky je u nej zreteľné prirodzené prepojenie témy každodennej politiky s vážnejšou, hlbkovou, nadčasovou témou hodnoty ľudského života. Preto sa v knižke celkom prirodzene vedľa seba ocitnú kapitoly o politikovi (hovorené iným jazykom, jazykom politiky, čo je zdôraznené použitím češtiny) a kapitola o básnikovi. Spojenie poézie a humoru podáva autorka až provokačne, čo jasne naznačuje v názve: malicherné politické spory sú bezvýznamné v porovnaní s váhou ľudského života. Túto dimenziu svojej prózy ako osobnú motiváciu autorka zdôraznila aj v osobnom vyznaní na záložke knihy. Rothmayerová ani tu nepodlieha čierno-bielemu videniu rozporuplnej skutočnosti a vie nám ju podať zaujímavo a sviežim jazykom, oplývajúcim poéziou. Z parlamentnej skúsenosti autorky vznikla esejisticky ladená kniha úvah a postrehov Zo zápisníka poslankyne (1994) – že Rothmayerová spisovateľkou a reportérkou zostala aj vo svojom pôsobení v politike, to potvrdzuje aj jej kniha rozhovorov s osobnosťami parlamentného života Dusno (1997).

Anna Šikulová, Peter Valček

TAK O ČO IDE?

(úryvok)

Kolko nocí je už Kristína na svete?

Kto by to počítal, Kristína si myslí, že ešte nestarne, iba tmavne ako staré drevo, usáda sa v živote ako koreň mrkvy, hlbšie a istejšie.

Ale keď sa blíži odporná tma noci a jej nepokoj ovládne i deti, zahľadí sa späť na všetky noci, ktoré ju vyšívali krížikovým stehom, štopkali diery v prázdnych dňoch. Držala sa v také noci manžela, cítila chĺpky na chrbte jeho teplej ruky, jeho dych na svojom líci. Zapadali do seba ako kocky lega, presne a pekne, lebedila si vo vyležanej preliačinke na plachte. Kde sú tie noci?

V dnešný večer Kristína už niekoľkokrát zmerala každý meter štvorcový prenajatého bytu. Krok za krokom, od jednej steny k druhej. V ruke pohárik s vínom, najprv len ochutnáva, posrkáva, potom leje pohárik dolu hrdlom ako pijan. Rozžala všetky svetlá, päťramenný luster v obývačke, stropné lampy v predsieni a hale, dve nočné lampy v spálni, neónku v kuchyni i sťahovací luster nad stolom, lampu nad zrkadlom v kúpeľni. Iba detskú izbu nechala plávať v nepokojnej nočnej tme. Deti spia a ona hartusí. Chvíľu rozmýšľala, zažala hrubú sviečku tróniacu uprostred kávového stolíka, potom jej to pripadalo morbidne a sviečku rýchlo sfúkla. Bože, aby som neprivilovala nejaké nešťastie.

Kde ten človek môže byť, premýšľala.

Ten človek, Kristínin manžel, telefonoval žene do práce ešte predpoludním, že musí súrne kamsi odísť. Kam, to nepovedal. Všetko sa dozvieš, teraz o tom nemôžem hovoriť. Azda sa len do niečoho nezaplietol? Také taj-

nosti nikdy nerobil. Ak by v tom bola nejaká baba, iste by si niečo vymyslel, nejakú uveriteľnú históriu, ubezpečovala sa.

Kristínin manžel je psychológ, preto boli v poslednom čase ich rozhovory ako jemná priadza. Stačilo slovíčko, a už sa nenapraviteľne trhala. Psychológ sa nechcel s Kristínou hádať, lebo nedodržovala pravidlá hádky. Jednoducho mu nadávala. Nielenže ho obviňovala, že je sebecký, nepozorný, že ju stále skúša, kam dala peniaze, že má plnú hlavu iba svojich problémov, Kristína mu jednoducho dosť ordinárne vynadala: ty hajzlík, a podobne. Koľkokrát ju psychológ vyzýval, aby sa naučila viesť hádku, koľkokrát jej zadarmo dával lekcie, a ona ako taký samorast, nie a nie. Mal s ňou starosti.

A ja nemám starosti? zlostila sa Kristína. Lietam ako ratlík, už sa asi aj tak trasím, najradšej by som sa zobrala a prepadla sa ako jahoda do jogurtu, nech si ma niekto s dobrým apetítom zje.

Keď bola v zápale boja už pridaleko za hranicami vymedzenými školeným psychológom, prestal manžel Kristínu vidieť. Bola skom, iba sa na ňu zaháňal ako na dobiedzavú muchu.

A páchlo z neho ako z pálenice, zľahčujúce celú vec Kristína. Pije, viem, že pije, len to nechápem, kde a za čo. Doma mávajú lacné víno, strašný dunihlav, tým sa trestá iba Kristína, lebo z výplaty na iné nevychádza. Ale ten si prináša výpary drahých liehovín, musí ho teda niekto hostiť. Dorazený nebýval často, ale vypité mal takmer denne. Aj Kristína, pravdaže, musí si nejakú vydychnúť v tom hustom živote. No nech jej to len skúsi vytknúť!

Kristína si myslí, že ona je v poriadku, ale manžel stráca nad sebou kontrolu, ryšavé obočie nad očami sa mu ježí, okolo očí máva ráno nepekne podušky, viečka mu padajú, vyzerá unavene. A na nose sa mu zjavili červené žilky, zatiaľ ich ako pod drobnohľadom vidí iba Kristína.

„Kde tebe nalievajú?“ vyšetrovala neraz manžel.

Neodpovedal, ale pozrel na ňu tak papuľnato, že nepokračovala. Psychológ!

Domov však chodil, síce neskoro, ale predsa.

Teraz je dávno po polnoci, široká výpadovka vedúca cez sídlisko popri ich paneláku je tichá, Kristína stojí pri okne už vyše hodiny, na každé svetlo auta, ktoré sa zjaví spoza zákruť, zaostří zrak, hľadí, či má na streche rozsvietené taxi, ak áno, so zatajeným dychom čaká, či zabočí k ich vchodu. Premávajú už iba nočné spoje, ale tým pravdepodobne nepríde, myslí si Kristína. Keď slope whisky, nebude predsa chodiť obýčajným zberným autobusom.

Božemôj, kde si, človeče? Prečo nezavoláš? Asi ma nechce buntošiť, predsa len, je hlboká noc, ráno musím do práce, on to vie. Určite si to myslí, presvedča sa Kristína.

Ale hlúposť, ak by sa mu niečo stalo, dali by mi vedieť.

A čo ak nie, čo ak ani tí, ktorí o tragédii vedia (že spadol do mestského výkopu, dorantal sa, alebo ho na prechode zrazilo auto a už kde-si dodýchal, alebo ho uniesli výpalníci a teraz čakajú výkupné), ma nechcú buntošiť?

Ja ho zabijem, rozhodne sa Kristína, no nech mi len príde domov, to si teda vypije!

Bože, len nech už príde!

Hodiny protivne tikajú, akoby bili rovno do mozgu, idiotský časostrojl! Kristína si pustí rádio. Hoci znie tichučko, aj to akoby ju udieralo do slúch. Nie, rádio nie. Zapne televíziu, bez zvuku, a sleduje chvíľu mihajúce sa obrázky. Dávajú záznam zo zasadnutia parlamentu. Zdraví muži, ktorí by mohli urobiť v živote kus užitočnej roboty, otvárajú ústa, dvíhajú ruky, akoby ich zalamovali nad hlavou, vyškerajú sa, iní muži sa tvária namosúre, o chvíľu dvíhajú aj oni ruky a opäť sa vyškerajú tí druhí. Ani pozeráť sa na to nedá, nie ešte aj počúvať.

Sledovať nočnú ulicu nie je síce zábavnejšie, ale aspoň sa situácia každú chvíľu mení. Je jasná mesačná noc, mestské alebo poblednuté od množstva svetla na zemi. Aká vie byť zaujímavá nočná obloha, ale tam, kde je skutočná tma. Dobré by bolo zísť na také miesto. Deti budú mať jarné prázdniny, čo keby šli s nimi niekam do hôr.

Dobré by bolo, ale za čo?

V útrobach paneláka zahrmoce. Výťah. Hýbe sa hore, alebo dolu? Nieкто odchádza, alebo prichádza? Pred chvíľou sa bola Kristína v kuchyni napiť vody, kuchyňa je obrátená na opačnú stranu ako vchod do paneláka. Asi nepostrehla, keď pred domom zastalo auto. Preto teraz napäto počúva, je iba strunou pripravenou na dotyk sláka.

Výťah zastane na poschodí. Otvoria sa sklenené dvere do malej chodbičky pred trajcou bytov. Počúva už ani nie sluchom, ale každým nervom. Pristaví sa kroky pred ich bytom? Áno, počuje kľúč v zámke. Je to on, Kristínin manžel, odomyká dvere bytu. Bože, to je úľava. To je šťastie!

Dvere sa otvárajú, a vo chvíli, keď povolia pred postavou, tá neudrží rovnováhu a doslova vpadne do chodby. Ten sa doriadil, psychológ, pomyslí si Kristína škodoradostne. Muž prekvapene leží na zemi a snaží sa pozviechať. Hrmost zobudí dcéru, otvorí protihlhlé dvere detskej izby.

„Mami?“ povie rozospato.

Kristína zaháňa dieťa: „No, čo je, bež spinkať, ale chytró.“

Dievčatko v dlhej nočnej košieľke stojí na chodbe a díva sa na zrútenú otcovu postavu.

„Vstávaj,“ drme Kristína manžela za plece. „Krucí, vstávaj! To decko bude mať príklad! Vieš si predstaviť, čo zas povykadá v škole?! No, ty si si ale dal!“

„Áno, som opitý, a som na to hrdý!“ vyriekne Kristínin manžel dosť ťažkým jazykom.

Postaví sa najprv na štyri, potom, pod-

pierajúc sa o stenu, dostane sa do vzpriamej polohy. No, vzpriamej, vzpriamená by chcela byť, ale nie je, Kristína mu chce podložiť plece pod váhu tela, veď manžel má pri sebe stáť v dobrom i zlom, v zdraví i chorobe, asi aj v triezvom i opitom stave. Manžel prijíma ponúknutú pomocnú ruku, chce sa o Kristínu oprieť, ale ako sa rozpažuje, buchne do nej, až zletia obaja do vešiaka na chodbe.

„Ocko, ocko,“ plače rozospatá dcéra, pribehne k rodičom, váľajúcim sa na zemi, dohovára im: „Upokoj sa, ocko, upokojte sa, mamina.“

„Veď ti vravím, bež spať, my sme pokojní,“ ubezpečuje ju Kristína, vyhrabáva sa spod manžela a odvádza revúcu dcéru do izby, ukladá do postele, poprikryva.

„Iba sme sa pošmykli,“ šepká, aby nezobudila syna.

„Klameš, tam nie je ľad,“ neverí dcéra.

„Ale je klzko, a spi.“

Kým Kristína tší dcéru, zaspí na chodbe pod vešiakom i muž. Nechá ho tam, za trest.

Ráno je hustý sivý deň, strapatá Kristína nájde manžela stáť pri kuchynskom dreze a piť dlhými dúškami chlôrovanú vodu. Oči sa mu lesknú, stále z neho razí alkohol. To ti tak akurát pomôže, myslí si Kristína. Okázalo naširoko manžela obchádza, keď stavia čajník na horák s plynom, a odchádza do kúpeľne.

Zle spala a čaká ju dlhý deň, preto sa zlostí. V zrkadle si obzerá modrinu nad pásom, ktorú utrýžila, keď tak neúspešne chcela podržať svojho muža. Bolí, a to ju nazlostí ešte viac. Pustí na seba prúd vody zo sprchy, najprv teplú, potom strmo ľadovú, procedúru trikrát zopakuje, vyšúcha sa frotírovým uterákom, prečesá si zvlhnuté vlasy, na tvár natrú nechťíkovú indulonú. Potom, v absolútnej prevahe, lebo muž ešte stále smrdí včerajším flámom, príde do kuchyne. Manžel neznáša kuchynské scény, tak mu ráno osladí ešte aj týmto výkopom.

„Ešte stále si hrdý?“ začne Kristína.

Manžel logá vodu, ale smäd nevie uhasiť. Celý je pokrčený ako masťný papier z tlačienky. Po Kristíninej otázke chce pohnúť hlavou, asi mu zatrestí, lebo si ju chyť do dlani.

„Čo?“

„V noci si bol opitý a bol si na to hrdý,“ pripomenie mu Kristína. „Tak by som teda rada vedela, či si ešte stále hrdý. Lebo že si opitý, to vidím.“

Teraz nech premýšľa nad konštruktívnou hádkou, myslí si Kristína škodoradostne. Ale manžel stratil profesionálny glanc, trochu ho zatacká.

„Nemáme niekde zašité pivo?“ opýta sa skrúšene.

Kristína vie, že pivo by mu zahasilo opiľeký smäd, ale ešte stále sa cíti s manželom na vojnovnej nohe. Za ten nočný strach, za tie obavy, či sa mu niečo nestalo. A on, iba sa ožral, ale keď už niekde strebe, nemôže aspoň zavolať?

„Už len to by ti chýbalo, dokrmiť opicu!“ povie. „Som len zvedavý, ako pôjdeš dnes do roboty...“

Po zmienke o práci manžel zrazu nadobudol istotu, posadil sa na kuchynskú stoličku

obkročmo ako na koňa, zdvihol ruku s vystretým ukazovák.

„A teraz ti niččo poviem!“ pozrie na Kristínu lesklými očami, v ktorých akoby sa rozhorievala nejaká čudná radosť. „Teraz dobre počúvaj, kamarátka moja, žena i družka mojich nocí! Toto si dobre zapamätaj! Dnes je zvrät v našom živote. Nastupujem do firmy Omega!“

Kristína spýtavo nadvihne obočie. Načo bude podnikateľom s dáždovkami psychológ, to teda nevie. Ešte tak psychiater.

„Tvoj dávnny známy, prezident, mi ponúkol miesto,“ pokračuje Kristínin manžel. „A vieš, aký mi dávajú plat? Stotisíc mesačne, so zmluvou na milión odstúpného, ak by ma chceli prepustiť.“

„Šibe ti,“ konštatuje Kristína.

„Mne? Ani náhodou. Ani náhodou. Konečne páni podnikatelia pochopili, prečo má v Amerike každý, kto čosi znamená, svojho psychológa! A ja som dobrý psychológ!“

Moje nervy, pomyslí si Kristína, taký drhý odborník, a rady doteraz rozdával celkom zadarmo. Možno preto ani za nič nestáli. Ale nahlas povie: „Nskončíš v base ako náš domáci?“

„Kamarátka moja, kto môže vedieť, kde skončíme?“

„Mňa vynechaj, mňa pekne vynechaj, ja sa živím poctivo,“ protestuje Kristína.

„A ty budeš robiť pre Omegu páir,“ prekvapí svoju ženu dnes ráno už vari po tretí raz manžel. „Tvoje reportáže vyhodnotili vo firme Omega ako veľmi pôsobivé, tebe vraj ľudia uveria,“ vysvetľoval. „Prezident básnil o článku z pražského plesu. Tak sa to má vraj robiť, nenásilne.“

Kristína chcela v prvej chvíli papulovať, aby nikto nedisponoval jej životom, ale aha, tak sa kriví charakter, čo s tým prísľubom kopca prachov? No nič, treba počkať, možno sa všetko inak vyvrbí.

Uvarila manželovi kávu a zaliala ju do veľkej bodkovanej šálky. Vyžmýkala do šálky pol citróna, to vraj pri opici pomáha. A z mrazničky vytiahla hrnček zmrazeného slepačieho vývaru, ponorila ho do horúceho kúpeľa, kým sa nedal vyklopiť, potom kocku polievkového ľadu vložila do hrnca na plynový sporák. O chvíľu kuchyňu zaplavila vôňa, do horúceho vývaru vyklopila žltok z vajička, veľkým okom hľadelo na tento divný svet.

„Na, vypi to, a ešte ti uvarím repíkový čaj. Ten sa u nás v horách podával, keď chodili muži opití.“

Manžel, pekne opatrený, posedával za kuchynským stolom, kým mu hlava nekľučla do vycerpnutého čaju. Odkrivil sa mu mozog, nebude mu v hlave trešťať, pomyslela si Kristína, jemne ho prebúdza a pokorného, malátneho doviedla do izby, kde sa zvalil na gauč a okamžite nahlas zachrápal.

Kristína obriadila deti, vychystala ich do nebezpečného sveta a nechala muža, od tej chvíle zlatonosného oslíka, nech sa doma lieči z opice. Firma Omega nech si to s ním dnes vybaví, ako chce, myslela si. A aj keby to všetko nebola pravda, ako pekná výhovorka opice výmysel ušiel, pomyslela si.

A čo keby to tak bola pravda?

Michal Bodický, spisovateľ, publicista, vysokoškolský učiteľ, evanjelický kňaz, bol všestranným predstaviteľom slovenskej predprevratovej evanjelickej inteligencie. Narodil sa 25. septembra 1852 v Španej Doline pri Banskej Bystrici a zomrel 23. decembra 1935 v Bratislave.

Pochádzal z rodiny obuvníka, ktorý popri tom vyučoval na evanjelických fíliách a začas robil dedinského notára. Ľudovú školu navštevoval v Červeňanoch, študoval na slovenskom gymnáziu v Revúcej a na gymnáziu v Lučenci, kde si osvojil maďarský jazyk. Teologické štúdiá absolvoval na evanjelickej teologickej fakulte vo Viedni a jeden semester v nemeckom Erlangene. Pôsobil na viacerých farách v Malohonte, sedemnásť rokov v Pondelku a dvadsaťpäť rokov na západnom Slovensku v Krajnom. Po prevrate v rokoch 1920-1930 prednášal cirkevné dejiny a súčasne bol dekanom na Slovenskej teologickej fakulte v Bratislave.

Je autorom krátkych próz a prekladov z nemčiny. Písal do Národných novín a rôznych cirkevných časopisov. Vynikol biografickými článkami a nekrológmi o slovenských spisovateľoch a dejateľoch. Napísal Životopis Jána Kollára, kratší životopis A. H. Škultétyho, Pavla Dobšinského, Štefana M. Daxnera. Jeho pramenne bohaté rozpomienky, Štyridsať rokov v službe cirkvi, vychádzali počas prvej svetovej voj-

ny v Slovenských pohľadoch. Koncom dvadsiatych rokov ich na mnohé podnety rozšíril a vydal pod názvom Rozpomienky a pamäti.

Podrobne opisuje svoje štúdiá, spolužiakov i učiteľov. Na jednotlivých farnostiach, kde pôsobil, píše o cirkevníkoch, ale aj o návštevníkoch a ľuďoch, ktorých tam stretal. Veľkú pozornosť venuje slovenským obranám proti maďarizácii. Píše o prenasledovaní študentov, kňazov, ale aj o prebehľkoch - maďarónoch. Často podáva príklady, ako v druhej generácii slovenských rodičov detí podliehali maďarizačným tlakom. Podrobne charakterizuje desiatky osobností, o osudoch ktorých píše až do rokov dopísania spomienok. V tomto smere sú jeho spomienky pre bádateľov, ale aj záujemcov o poznanie predprevratového života jedinečným materiálom. Spomienky majú aj svoju literárnu hodnotu, často cituje rôzne básne, príslovia a porekadlá. Mohli by byť označené nielen za rodinnú kroniku, ale aj kroniku cirkevného života Malohontu.

Ako cirkevný dejateľ ortodoxného smeru sa zúčastňoval na národných a cirkevných bojoch, ktoré sa odrazili aj v jeho publicistike. Časopisecky i samostatne vydal kázne a úvahy. Pozornosť venoval aj budovaniu teologickej vysokej školy a poprevratovému cirkevnému životu.

Vojtech Čelko

MICHAL BODICKÝ ROZPOMIENKY A PAMÄTI

(úryvok)

Pravda, bol som údom slovenského akademického spolku „Tatran“. Boli sme tam temer samí teológovia okrem dvoch medikov, Jána Petrikoviča z Radvane a Hermana zo Zvolena, technika Slabeja z Brezna a filozofa Gusta Mitáka zo Skalice. Predsedom spolku bol Petrikovič, náš dobrý Janko, ktorý po složení doktorátu dostal sa do Martina a tam až do smrti ostal verný svojmu rodu, ako i náš spevák Herman, telesne slabý, ale duševne silný. Jeho vdova Ľudmila Štefanovičová dosiaľ žije a jeho dcéra vydatá je za dr. Ivanom Markovičom, pravotárom a poslancom v Bratislave. O Slabejovi neviem nič. V spolku bol pokladníkom. Miták ešte pred skončením umrel. Schádzali sme sa do týždňa raz v nejakom malom hostinci, zavečerali sme si spoločne, ako komu stačilo, vypili sme po jednom, po dva poháre piva, ako sa komu mestilo, prečítala sa zápisnica predošlého zasadnutia, pričom sme sa obyčajne hádali o maličkosti. Boly by mali byť i prednášky, ale pracovať sa veľmi nechcelo. Na počiatku a na konci školského roku bolo valné shromaždenie, ktoré sme museli oznámiť policii a ona poslala nám komisára, obyčajne Čecha, a to skutočného Čecha, i takého, ktorý nám pri rozlúčke povedal, že by radšej bol údom nášho spolku, ako policajným komisárom. Vôbec nikdy sme nemali nijakej škriepky s policiou, hoci mladí ľudia pohovoria všeličo. My Slováci cítili sme sa vo Viedni ako na nejakom ostrove svobody. Keď sme prešli, idúcky z Uhorska, cez most nad riekou Moravou, už

sme mysleli, že sme doma, že je to naša vlasť. Nikto nezazeral na nás, keď nás počul hovoriť slovensky, a my skromní Slováčkovia sme si viac nežiadali. A dnes sa naši bývalí páni divia, čo nám bolo tak naponáhle rozlúčiť sa s nimi a spojiť sa s Čechmi. Boli by sme ostali i v starom Rakúsku, ale bez našich maďarských pánov, pravda, i bez zdemoralizovanej dynastie. Toto sa len tak z pera vykĺzlo, ale je to svätá pravda.

Prvého novembra chodievali sme s vencom na hrob Jána Kollára, kde sme sa sišli s bratmi Čechmi. Pravda, bola tam i polícia. Hovoriť sa nesmel, a keď ktorýsi horkokrvnejší Čech povedal niekoľko slov, už ho policajť napomenul, ale následkov to nemalo. Ako sa v Rakúsku pomery zlepšovali, vidno i na tejto príhode. Roku 1902, teda o 30 rokov, prišiel som ako krajňanský farár do Viedne odbaviť našim Slovákom služby božie. Bol to práve výročný deň smrti Jána Kollára (zomrel 24. jan. 1852). Naši Slováci, Križko, Štefánek, Rehák a iní, požiadali ma, aby som išiel s nimi populdnú na st.-marxský cintorín a povedal niečo menom Slovákov. Šli sme. Okolo hrobu našli sme shromaždených českých robotníkov. Priviedol ich ta Juro Stříbrný, o ktorom sa teraz tak mnoho hovorí (súdiť nejdem, ale sa mi zdá, že žalobníci sú o nič nie lepší ako obžalovaný). Zapamätal som si jeho veľkú červenú mašlu a z jeho reči to, čo viac ráz spomenul, že Kollár bol evanjelickým farárom v Pešti a univerzitným profesorom vo Viedni. O tom, čo napísal, alebo ako smýšľal, nepovedal nič. Nuž, ako vedel, tak povedel! Po ňom hovoril

ruský žurnalista Vergun. Začal česky, ale s takým prízvukom, že som z toho málo rozumel. Prešiel do ruštiny a potom som mu už dobre rozumel. Vyvolali mňa, vraj životopisca Jána Kollára, lebo som na požiadanie slovenského spolku „Národ“ napísal krátky životopis na jeho storočné narodeniny (1793-1893). (Michal Bohutiensky: Životopis Jána Kollára... Ružomberok 1893. Pozn. vyd.). Stal som si na ploský kameň a hovoril som. Blízko pri mne stál akýsi pán v uniforme a pozorne počúval. Keď som skončil (veru som si dlaňou ústa nezakrýval) a sostúpil s kameňa, prišiel ku mne a podal mi ruku so slovami: „Gratuluji, důstojný pane!“ Keď sme sa rozlúčili, opýtal som sa našich Viedenákov, kto je to. Povedali mi, že policajný komisár. Prišlo mi na um, ako pred 9-mi rokmi maďarskí žandári na rozkaz slúžneho nepripustili nás k rodnému domu Jána Kollára v Mošovciach, ako surovo zahodil žandár do blata veniec, ktorý bola položila pred dom sl. Drahotína Križková, teraz vdova Kardossová. Svedkovia tejto surovosti vymierajú, ale iste pamätá sa na to p. prezident Masaryk, priateľ dr. Jozef Škultéty, a ja tiež nezabudnem na to až do smrti. A potom sa, ešte raz opakujem, páni divia, že sa Uhorsko rozpadlo, a úfajú sa, že sa obnoví v starých hraniciach. My im to povieme po maďarsky: „Nem, nem, soha!“ Ani teraz nič ste nezabudli a nič ste sa nenaučili, zatvorili ste pred 50. rokmi slovenské gymnázia a Maticu a teraz nepovoľujete našim slovenským bratom slovenský kultúrny spolok, o školách ani nehovoriac. Toto je veľká priepasť medzi nami.